

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Výchovní pracovníci dětských táborů v teorii a praxi

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ing. Irena Ocetková, Ph.D.

Vypracovala:

Markéta Zánová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výchovní pracovníci dětských táborů v teorii a praxi“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Praha 15. března 2009

Markéta Zánová

Poděkování

Děkuji mé sestře, bez které bych nikdy nezačala jezdit jako výchovný pracovník na letní dětský tábor Rakousy v Českém Ráji. Také děkuji mému příteli Lukášovi za morální a konzultační pomoc při zpracování mé bakalářské práce

Zvláštní poděkování patří a mému zaměstnavateli UniCredit Bank Czech Republic, a.s. za podporu ve studiu.

Markéta Zánová

OBSAH

ÚVOD	2
I TEORETICKÁ ČÁST	
1. Dětské rekreace – tábory	4
1.1 Osobnost vychovatele volného času	6
1.2 Hry a jejich úloha	8
2. Teorie pro výchovné pracovníky dětských táborů	9
2.1 Zajišťování bezpečnosti, vybrané zásady a prevence	10
2.2 Charakteristika vybraných období v životě člověka	13
2.2.1 Předškolní věk	14
2.2.2 Mladší školní věk	16
2.2.3 Období puberty, dospívání	18
2.3 Vedení oddílu	20
2.3.1 Zásady úspěšné výchovy	22
2.3.2 Správná komunikace a motivace	24
2.3.3 Výchovné odměny a tresty	26
2.4 Vybrané právní předpisy	28
2.4.1 Trestné činy v souvislostech	29
2.4.2 Odpovědnost za škodu a dohled nad nezletilými	31
2.4.3 Ochrana přírody a poskytnutí první pomoci	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	
3. Vlastní průzkum a jeho cíle	33
3.1 Metoda průzkumu a popis respondentů	34
3.2 Výzkumné otázky a popis výsledků	35
3.3 Shrnutí výsledků	41
Závěr	42
Resumé	44
Anotace	45
Seznam použité literatury a prameny	47
Seznam příloh	49

Úvod

V úvodní části mé bakalářské práce bych chtěla vysvětlit, proč jsem si zvolila téma: „Výchovní pracovníci dětských táborů v teorii a praxi“.

Hlavním důvodem je, že chci svou bakalářskou práci reagovat na aktuální potřeby zejména našeho dětského tábora, kam jezdím již od svých 17-ti let, a kde máme každým rokem nedostatek oddílových vedoucích. Již dlouho jsem chtěla zpracovat přehlednou školící materiál pro nové vedoucí a praktikanty, kteří nemají potřebné zkušenosti a kvalifikaci. Již samotným čtením tohoto textu se mohou nad svou činností s dětmi a mládeží zamyslet a zjistit, zda-li jsou na tuto funkci dostatečně připravení. Lze říci, že lepší informovanost přispěje k profesionalitě těchto pracovníků a tím i k zvýšení kvality tábora.

Cílem zpracování teoretické části této bakalářské práce je především shromáždit základní materiál pro výchovné pracovníky dětských táborů, kteří si chtějí oživit či prohloubit své znalosti související s jejich funkcí oddílového vedoucího a spojit tak teorii s praxí.

Při vytváření obsahu tohoto textu jsem oslovila organizace oprávněné Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy školit oddílové vedoucí, abych zjistila co má každý oddílový vedoucí vědet z teorie (jaká jsou hlavní témata kurzu) a obsah jednotlivých kapitol se týká mého studia oboru Sociální pedagogika. Inspirací mi byla odborná literatura, internetové stránky ostatních táborů a školící materiály pověřených organizací.

V praktické části se zaměřuji na problematiku nekvalifikovaných pracovníků a zjišťuji, zda-li jim poskytuje provozovatel tábora alespoň základní proškolení nebo se musí tito pracovníci spoléhat na vlastní instinkt, samostudium a zkušenosti starších kolegů. Domnívám se, že na dětské rekreace jezdí jako oddílový vedoucí převážně neškolení dobrovolníci, kteří tuto práci nevykonávají jako hlavní pracovní poměr. Dále chci zjistit motivaci výchovných pracovníků, protože jsem přesvědčená, že jejich motivací není finanční odměna, ale především seberealizace, pocit nepromarněného času, kamarádské vztahy mezi dětmi i vedoucími, nadšení a určité poslání předávat dětem základní moudra, učit je principům přírody a táborovým zásadám.

Pro empirickou část jsem se rozhodla využít sběru dat formou dotazníkového šetření, jeho vyhodnocení a zpracování najdete na konci práce. Cílem bylo oslovit vzorek vedoucích z jiných dětských táborů a udělat statistický přehled výsledků průzkumu a ověřit si svá tvrzení.

- Na dětské tábory jezdí převážně dobrovolníci spíše než kvalifikovaní odborníci.
- Provozovatel tábora/organizátor neposkytuje odd. vedoucím základní proškolení.
- Motivací výchovných pracovníků není finanční odměna.

Byla bych potěšena, kdyby tato práce byla pro čtenáře přínosným zdrojem informací, odkazů a inspirací pro jejich náročnou a zajímavou činnost s dětmi a mládeží.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. Dětské rekreace - tábory

V České republice mají dětské tábory tradici a těší se velké oblibě. Historicky se o velký rozvoj dětských táborů zasloužily dětské organizace, hlavně junáctví nebo-li český skauting. A co je skauting? Dalo by se říci, že to je výchovné hnutí nebo určitý životní styl. Je to život v přírodě a v souladu s přírodou. Být skautem znamená především být dobrým člověkem. První tábor se konal v roce 1912 u myslivny Vorlovna pod hradem Lipnici. Pod tlakem nepříznivých politických situací nastaly českým skautům krušné časy nejdříve v průběhu druhé světové války, kdy zanikl Svaz junáků a skautů. Poté byl obnoven a s nástupem komunismu začal být postupně likvidován a nahrazen Pionýrem existujícím v rámci PO SSM (Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže). Tehdejší pionýrské tábory byly zneužity jako nástroj vládnoucí moci a tehdejší ideologie. Po roce 1989 se Junák opět obnovil a vznikly i další skautské organizace jako YMCA-skaut v rámci mezinárodní křesťanské organizace YMCA. Avšak i nadále existuje Pionýr ČR, který se prezentuje jako demokratické, dobrovolné, samostatné a nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých, které se zabývá osvětovou výchovnou, vzdělávací a charitativní činností, uspokojováním zájmů a oprávněných potřeb dětí a členů sdružení.

V současné době existují další typy dětských táborů, které nejsou jen pod záštitou sdružení, mládežnických neziskových organizací (např. skaut, junák či pionýr). Velká část táborů vznikla po roce 1989 z podnikových dětských táborů, které přešly do soukromého vlastnictví cestovních kanceláří a dalších agentur, které se zaměřují spíše na konkrétní aktivity a zájmy např. umělecké, hudební, matematické, počítačové tábory, tábory specializované na určitý sport (vodácké, cyklistické, taneční, fotbalové), specializované na cizí jazyk, herectví nebo tradiční turistické stanové tábory. Existují také tábory pro děti se zdravotní omezením nebo pro děti z dětských domovů aj.

Dětské tábory, to jsou především chvíle v přírodě, prožívání dobrodružství, vznik nových přátelství, aktivity při sportu, při hrách a soutěžích. Účastní se jich děti, které zde poznávají samy

sebe, učí se samostatnosti a spolupráci v kolektivu dětí různých věkových kategorií. Tráví zde své prázdniny a užijí si spousty zábavy, kterou by mnohdy během školního roku nezažily. Tradičním obrázkem dětského tábora je večerní zpěv při kytáře u táboráku, každodenní výlety do okolí, dobrodružné hry a koupaní.

Na táborech výchovně působí dospělí vychovatelé, kteří se nazývají oddíloví vedoucí. Za výběr oddílových vedoucích je odpovědný hlavní vedoucí, který je pro ně jejich nadřízený a měl by na ně dohlížet a být jimi respektován. Někteří oddíloví vedoucí mají pod sebou praktikanta, za kterého jsou odpovědní a sledují jeho práci s dětmi, pomáhají mu řešit složitější záležitosti a radí mu.

Tábor bývá často prvním místem, na kterém je dítě delší dobu bez svých rodičů. Stesk po domově je tak častým problémem, ale s dobrým vedoucím se dětem daří s ním rychle vypořádat. Posláním oddílových vedoucích je pomáhat dětem rozvíjet jejich přirozené schopnosti a dovednosti při hrách i běžných činnostech. Na táborech by měly být společné zásady oddílových vedoucích např. učení správným hodnotám (poctivostí, odvaze, mírumilovností, samostatností, výkonností, sebekázní, střídmostí, respektu, úctě, nesobeckosti, citlivosti, spravedlnosti a odpuštění), vedení k týmové spolupráci ve smíšeném kolektivu, přirozené pomoci slabším a potřebným, výchova demokratického občanství a rozvoj zájmové sféry. Ve zkratce se děti mají naučit odpovědnému přístupu k přírodě, k vlastnímu životu, druhým lidem a celému světu.

Proč učit děti základním hodnotám? Je to podobně významné, jako je naučit přecházet ulici. Stabilní hodnoty umožňují dítěti orientaci v životě, dávají mu skutečnou svobodu tím, že ho činí nezávislým. Je to nejdůležitější a nejefektivnější způsob výchovy, jakým můžeme přispět k tomu, aby lépe fungovala naše společnost.

„Lidský život je příliš krátký na to, aby každý člověk všechno vynalézal od začátku. Proto je povinností každého vychovatele naučit děti tomu, co jsme se sami naučili a ověřili si v průběhu života.“¹

¹ Linda a Richard Eyrovi.: Jak naučit děti hodnotám. Praha, Portál 2000, S.9. ISBN 80-7178-360-9

1.1 Osobnost vychovatele volného času

Tato práce je pro výchovné pracovníky, proto by bylo dobré hned na začátku práce popsat osobnost vychovatele a přiblížit zvláštnosti jeho práce. Výchovným pracovníkem je osoba, která vykonává výchovnou činnost, kde se předpokládá přímé působení na vychovávaného jedince. Každý dětský tábor má své zvláštnosti, svůj význam a klade specifické požadavky na osobnost pracovníků, kteří se podílí na utváření osobnosti dětí a mládeže. Podmínkou úspěchu je podpora a informovanost těchto pracovníků. Všichni výchovní pracovníci mají právo na vytvoření podmínek k řádnému výkonu své práce a mají právo na pomoc od vedení tábora v otázkách, které přesahují jejich pracovní úkoly. Mají také právo se vyjadřovat k chodu tábora a přispívat k řešení výchovných problémů.

Zvláštností práce vychovatele je skutečnost, že obsah výchovy není závazně stanoven, je pouze doporučen. Z toho vyplývá, že i hodnocení výsledků jednotlivců je individuální s důrazem na dosažené pokroky, snahu, radost z činnosti. Autorita vychovatele má vyrovnaný podíl formálnosti a neformálnosti, v mnoha situacích převládá právě neformální složka. Projevuje se i ve vzájemném oslovování, tykání. Vychovatel se ocitá ve vztahu k vychovávaným v rozmanitých rolích rádce, přítele či kamaráda, učitele, instruktora, náhradního rodiče. Role sexuálního partnera či partnera pro erotický vztah je na táborech přísně zakázán.

Vychovatel pracuje v malých skupinách nazvaných oddíly, družiny či kmeny. Táborové prostředí, v němž se výchovný proces odehrává klade značné nároky na dovednosti pracovníků.

V knize *Pedagogické ovlivňování volného času* se uvádí: „*U pedagogických profesí je důležitá psychická odolnost a vyrovnanost. Vychovatel by měl být především dobrý člověk. To znamená, že by měl mít dobrou úroveň poznávacích procesů, dobrou paměť, pozornost, přiměřené volní vlastnosti, schopnost prožívat i ovládat své emoce, z charakterových vlastností mají převažovat ty kladné, jako je např. altruismus, spravedlivost, pracovitost, sebeovládání. Projevy svého přirozeného temperamentu by měl dokázat ovládat. Měl by mít patričné vědomosti, dovednosti a návyky, příslušné schopnosti, inteligenci, tvořivost, zvláště schopnost vychovávat i žádoucí názory a postoje. Ale takto ideální lidé neexistují. Každý člověk má své silné*

*a slabé stránky. Důležité je, aby si je uvědomoval a aby byl schopen s nimi pracovat, zdokonalovat se.*²

K dalším rysům osobnosti a k vlastnostem výchovných pracovníků dále patří:

- schopnost vcítění se do prožívání druhých - empatie, pochopení pro věkové zvláštnosti,
- schopnost přizpůsobit se a řešit nečekané situace,
- nápaditost, tvořivost, fantazie,
- umění správně komunikovat a také naslouchat, používat vhodně volený humor, umění vzbudit pozornost, nelhat a neslibovat,
- přiměřená autorita, která jim umožňuje vést a motivovat lidi, schopnost prosazovat své názory a požadavky,
- psychická odolnost, umí zvládat náročné životní situace, nekonfliktnost,
- kladný přístup k dětem a lidem vůbec a zájem o jejich osudy a
- příjemný vzhled, vystupování a radost ze hry.

Pravdou je, že k mnohému se člověk může dopracovat svým úsilím. Avšak lidé, kteří mají v některých oblastech závažné nedostatky a neuvědomují si to, nebývají jako vychovatelé ani úspěšní, ani spokojení. Negativní dopad to pak může mít především vůči dětem, které mohou mít na tábor díky nepřipraveným vychovatelům špatné vzpomínky. Hlavní roli zde hraje i odpovědnost a důslednost, protože výchovní pracovníci jsou odpovědní za bezpečnost dětí v průběhu celého tábora, zúčastní se s nimi všech akcí a dohlíží na jejich povinnosti.

² Hájek, Hofbauer, Pávková.: Pedagogické ovlivňování volného času. Praha, Portál 2008, S. 132. ISBN 978-80-7367-473-1

1.2 Hry a jejich úloha

Hra je forma učení a na táboře hraje hlavní úlohu. Hra je různorodá činnost, která zahrnuje mnoho aktivit a je jednou z vývojových potřeb dítěte. Cílem hry je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. Povzbuzuje zručnost a vynalézavost dítěte.

Při hře se osvojují poznatky nebo postoje a hodnoty či dovednosti. Rozvíjí se logické myšlení, paměť, tvořivost, organizační schopnosti, vědomosti a pozornost. Také se děti učí odpovědnosti, spravedlnosti, čestnému jednání, asertivitě, spolupráci, toleranci k slabším. Význam hry je relaxace, socializace a především diagnostický význam pro výchovné pracovníky (tzn. celkové poznání dítěte).

Hra uspokojuje touhy a potřeby, vybíjí se nadbytečná energie, dítě se při nich učí stylem „pokus a omyl“. Příklad - hraje nezlobí, je pravdivé. Proto by měli mít výchovní pracovníci připravenou širokou škálu her pro svůj oddíl jak na pěkné počasí tak na deštivé. Při plánování her si musíme odpovědět na tyto otázky: Čeho chceme hrou dosáhnout? O čem hra bude? Pro kolik lidí je vhodná? Pro jakou věkovou kategorii? V jakém prostředí mohu hru realizovat? Jaký materiál a pomůcky potřebuji? Při výkladu her se používá názornosti a praktického předvedení, nejlépe přímo vedoucím, nepoužívejte odborná slova, ale slova, kterým děti rozumí.

Je vhodné si vymyslet způsob uvedení hry a jak budou děti ohodnoceny (body, diplom, známky, sladká odměna - ale každou hru nelze ohodnotit, hra může být jen pro radost), také nezanedbat vysvětlení pravidel hry, aby byla pochopitelná pro každého. Pro osoby, které pracují s dětmi a mládeží, existuje velká škála publikací, které inspirují a nabízejí různé hry a soutěže vhodné pro určité věkové kategorie.

„Úloha vedoucího je důležitá právě proto, že výběrem hry může záměrně ovlivnit vyvíjející se osobnost dítěte, její rozumové, citové i tělesné schopnosti a posilovat sociální cítění. Samotný prožitek při hře je významnější než konečný výsledek.“³

³ Doležalová, H.: Hry na dětské tábory. Grada Publishing 2003, S. 8. ISBN 80-247-0702-0

2. Teorie pro výchovné pracovníky dětských táborů

Jakou kvalifikaci a znalosti by měl oddílový vedoucí? Většina organizátorů má své požadavky na funkci oddílového vedoucího pevně stanoveny, ale existují také provozovatelé táborů, kteří žádnou kvalifikaci nepožadují ani nenabízí základní proškolení. Obecně platí, že informovaný vedoucí je lépe připraven na možná úskalí práce s dětmi a může jim také lépe předcházet.

Vychovatelé mohou získat odbornou kvalifikaci studiem se zaměřením na učitelství či pedagogiku, doplněním vzdělání v programu celoživotního vzdělávání se zaměřením na pedagogický obor či odbornými kurzy akreditovanými MŠMT a pořádanými oprávněnými organizacemi.

Obsahem kurzu odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času bývá: Právní minimum, Základy pedagogiky volného času, Základy pedagogiky a psychologie, Zásady práce se skupinami dětí a mládeže, Základní bezpečnostní předpisy pro práci s dětmi a mládeží, Bezpečnost při práci, Základy první pomoci, Prevence negativních jevů, Praktická cvičení.

V následujících vybraných kapitolách lze najít obecnou teorii, která může být použita na každé dětské rekreaci. Tato teoretická část není pro začínající vedoucí rozhodně vyčerpávajícím textem, kde najdou odpovědi na všechny své otázky. Jsou to jen vybraná témata, které je třeba rozvíjet vlastní praxí a aktivitou při samostudiu.

2.1 Zajišťování bezpečnosti, vybrané zásady a prevence

Znalost bezpečnostních předpisů je při práci s dětmi a mládeží jedním z nejdůležitějších faktorů, neboť lze říci, že zde mnohdy jde o život. Při zajišťování bezpečnosti je nutné domýšlet všechna možná rizika. Vedoucí by měli podle charakteru a umístění tábora a jeho zařízení zmapovat možná rizika a přimout opatření k jejich eliminaci či minimalizaci. O přijatých opatřeních musí být seznámeni všichni účastníci.

- Při koupání dětí je nejdůležitější dohled osoby hlavním vedoucím tábora určené jako dozor. Dozor-oddílový vedoucí musí být osoba plnoletá, která umí poskytnout záchranu tonoucímu a dohlíží nejen na koupající se děti, ale i na děti, které se právě nekoupou. Vedoucí jde do vody vždy první, prověří hloubku a bezpečnost. Doporučuje se chodit do vody po skupinkách o maximálně deseti dětech, které na sebe ve dvojicích navzájem dávají pozor. Koupání musí být přizpůsobeno počasí a plaveckým schopnostem dětí. Pro neplavce musí být zřetelně vyhrazený prostor, příp. musí mít vesty. Pokud se koupání nekoná na veřejném koupališti, musí být místo prověřeno a posouzeno vedoucím. Velmi rizikové je koupání u jezů, v náhonech apod. Do vody nevstupovat naráz, ale postupně se osmělovat. Také dát pozor, aby se děti nespálily nebo naopak neprochladly a po koupání se osušily a převlékly do suchého prádla.
- Práce s ohněm, například rozdělávání ohně dětmi, je povolena pouze pod dohledem odpovědné osoby. Umožnit rozdělávání ohňů pouze na povolených místech (povoluje majitel pozemku, obecní úřad, orgán ochrany přírody) a také respektovat zákazy v období sucha. Další zásadou je obložit ohniště suchými kameny, dávat pozor na vítr, neopouštět ohniště před dostatečným uhašením a netolerovat dětem hry s ohněm. Ve stanech je přísný zákaz používání svíček, petrolejek a loučí neboť stanové plachty a spacáky jsou velmi hořlavý materiál. Případný zjištěný požár ohlásit na telefonní číslo 150 nebo 112 a provést nutná opatření pro záchranu ohrožených osob, poté se snažit oheň uhasit nebo alespoň zabránit jeho šíření - zabezpečit uzavření přívodu plynu, vypnutí elektrické energie, apod.
- Akce v terénu, při které je nutné přesně vymezit prostor a poučit o rizicích terénu, délku trvání, podrobně vysvětlit pravidla, svolávací signála místo srazu. Dobré je vyhýbat se

nebezpečnému a zejména vedoucím nedostatečně známému terénu a vzít v úvahu charakter terénu s fyzickou připraveností účastníků.

- Noční akce (dále jen noční hry) připravovat pouze v bezpečném a označeném terénu, který si předem prohlédme za světla, a který děti znají. Stanoví se postup v případě zabloudění a u tras se zajistí četné kontroly vedoucích. Nutné posoudit nebezpečí nočních her ve městě, v osídlených oblastech dodržovat noční klid. Náročnost akce přizpůsobit vyspělosti a zkušenosti dětí, po noční hře smí být budíček nejdříve po šesti hodinách.
- Přesuny pěšky: Dbát, aby nebyly překročeny zátěžové normy dětí, seznámit se směrem a cílem pochodu, dát instrukce pro případ bloudění, čekat na opozdilce. Při přechodu překážek (potok), padlý kmen poskytnout dětem pomoc a při snížené viditelnosti udržovat stálý kontakt se všemi. Na veřejné komunikaci zásadně po levé krajnici, nebo po chodníku a vozovku přecházet vždy kolmo, nejlépe po přechodu. Dodržovat vyhlášku o silničním provozu, s jejími hlavními zásadami před akcí seznámit účastníky.
- Přesuny pomocí veřejných dopravních prostředků: Zde je třeba zajistit ukázněný nástup, aby celá skupina cestovala (pokud je to možné) v jednom voze, aby vedoucí nastupoval a vystupoval jako poslední, kontroloval, aby nikde nezůstaly děti ani věci a další vedoucí nebo zástupce nastupuje a vystupuje první - vyhledá volné místo a pomůže zorganizovat děti. Na nástupišťích nehrát pohybové hry a dodržovat přepravní řády. Dbát, aby hlukem nebyli obtěžováni ostatní cestující.
- V případě rozchodu ve městě na nákup nebo samostatnou prohlídku, určíme skupiny dětí v počtu 3-5, které budou chodit stále spolu. Samostatný pohyb dětí je nežádoucí.

Při každodenním programu a bez dostatečného odpočinku přijde únava a při únavě člověk ztrácí schopnost být ve střehu při nenadále krizové situaci a na některá základní pravidla, které se týkají bezpečnosti zapomíná. Proto v denní povinnosti každého účastníka (ať vedoucího či dítěte) musí být pevně stanovena doba pro spánek a relaxaci (např. polední klid, důsledné dodržování večerky apod.). Režim dne musí odpovídat věku a zdravotnímu stavu dítěte a zátěž musí být přiměřená jejich věku, schopnostem a možnostem. Také je nutné při práci s mládeží dodržovat určitá doporučení: nesportovat bezprostředně po jídle, při hrách odstranit nebezpečné předměty (např. hřebíky, sklo, plech, dráty), dát pozor na nestabilitu fotbalových branek,

používat vhodný sportovní oděv, obuv, ochranné prostředky, dbát na to, aby se děti nepřetěžovaly, a další.

Vychovatel odpovídá za svěřené děti při výletech, tematických vycházkách nebo pobytu venku po celou dobu konání dětského tábora. Při přesunech určit „posledníčka“, který ručí za to, že za ním nikdo nezůstane. Vždy před začátkem a na konci činnosti zkontrolovat počet dětí.

V současnosti mezi mladou generaci pronikají negativní vlivy v podobě drogových a dalších závislostí, tělesného a psychického násilí a šikany, nesnášenlivosti, agrese, vandalismu, sociálního vylučování či rasismu. Těmto věcem můžeme účinně předcházet rozvíjením pozitivních a omezování negativních tendencí v těchto směrech. Prevencí je výchova ke zdravému životnímu stylu a kvalitní zájmová činnost přinášející účastníkům zážitky a kladné emoce. Cílem organizované zájmové činnosti je vytváření návyků na aktivní a společensky žádoucí využívání volného času (výchova k volnému času). Při práci s dětmi a mládeží je také nutné včas rozpoznat další patologické jevy, zejména domácí násilí, týrání a zneužívání dětí, poruchy přijímání potravy (mentální bulimie, mentální anorexie). Pokud zjistíme takové nestandardní chování, musíme z pozice oddílového vedoucího vyhodnotit situaci, ihned ji řešit a informovat hlavního vedoucího.

Jako oddílový vedoucí musíte při všech aktivitách s dětmi a mládeží zajišťovat jejich bezpečnost, a to nejen fyzickou, ale také sociální a psychickou. Součástí bezpečnosti je provádět před každou činností poučení, ale i průběžnou prevenci sociálně patologických jevů.

2.2 Charakteristika vybraných období v životě člověka

Vývojová psychologie informuje o jednotlivých věkových kategoriích od narození po stáří, zkoumá souvislosti a pravidla vývojových proměn u jednotlivých věkových skupin chlapců a dívek a jejich věkové zvláštnosti. Je důležitá pro to, abychom dokázali dítěti porozumět, abychom věděli, co je dítěti blízké, proč dělá některé věci jinak, než bychom si představovali, jak efektivně působit, jak dítě motivovat k činnostem.

„Erik Erikson navrhl řadu stadií, které charakterizují vývoj člověka od kolébky až do smrti. Nazývá je psychosociální stadia, neboť je přesvědčen, že psychologický vývoj jedince je závislý na sociálních vztazích, vytvářených v různých obdobích života. V každém stadiu se jedinec střetává se zvláštními problémy nebo krizemi. Např. v průběhu předškolních let pokročí děti od jednoduchého ovládnutí sama sebe ke schopnostem iniciovat různé činnosti a provádět je. V průběhu základní školní docházky se dítě učí dovednostem, které jsou oceňovány společností. Nezahrnují pouze čtení, psaní a tělesné dovednosti, ale také schopnost nést odpovědnost a vycházet s ostatními lidmi. V adolescenci je hlavním psychosociálním úkolem vytváření identity jedince.“⁴

Zmíníme zde pouze takové věkové kategorie, s kterými se na dětském táboře setkáme. To je předškolní věk, mladší školní věk a období puberty. Jednotlivá vývojová období se navzájem propojují a poslouží pro lepší odhad schopností dětí a jejich potřeb při plánování táborevého programu s vaším oddílem.

⁴ Atkinsonová, Atkinson, Smith, Bem.: Psychologie. Victoria publishing Praha 1995, S. 125. ISBN 80-85605-35-X

2.2.1 Předškolní věk

Začíná třetím a končí šestým rokem života dítěte. Dítě je ke konci období natolik vyspělé, že jsou již v uspokojivé míře ustáleny návyky jako: samostatné oblékání, vyměšování a mytí, návyky správného jídla a spánku. Učí se dovednostem jako je jízda na kole, házení a chytání míče, cvičení apod. Zlepšuje se jemná motorika – zapínání knoflíků, kreslení, stříhání, čištění zubů kartáčkem, udělat smyčku na tkaničce u bot, aj. V tomto věku zjistíme, zda je dítě pravák či levák.

Dítě vnímá celek a zanedbává detaily. Vnímání dítěte není v souladu s reálnou skutečností, ale objevují se představy a fantazie. Děti také již umí pomáhat při úklidu a hrají si na nejrůznější pohádkové bytosti i na povolání. Tím, že se mísí fantazie se skutečností, dochází u dítěte k nevědomým lžím. Bylo by chybou děti za nevinnou lež trestat nebo se mu vysmívat. Např. aby dítě zakrylo dojetí nebo stýskání řekne, že ho bolí prst.

Dítě dokáže pochopit věc nebo pojem jen když názorně vidí jak se to dělá, proč to tak je. Pokud něco popisujeme, jsou důležité obrázky, názornost apod. Dítě je v tomto věku velice zvědavé, ptá se na souvislosti a vztahy. Nedokáže udržet pozornost, pouze na krátkou dobu. Paměť je krátkodobá, je nutné časté povídání a procvičování. Dítě si pamatuje to, co je pro něj zajímavé. Při plánování her zohlednit, že se ještě děti neumí orientovat v čase, dělá jim potíže odhadovat hloubky a orientovat se v prostoru.

Zařazujeme už hry s jednoduchými pravidly, učíme děti, aby je dodržovaly, klademe důraz na poctivost. Učíme děti zacházet s hračkami, vedeme je od manipulace s hračkou k úkolové hře. Při hrách již zřetelně mezi dětmi rozeznáváme podřídivé a vůdcovské typy dětí. Začínají být citlivé na uznání ostatních členů skupiny. Nikdy se proto nevysmívejte naivním otázkám dětí a nebo se vyvarujte je schválně mást. Výsměch a ironie ničí rozvíjející se sebedůvěru dětí a jejich spontánní aktivitu. Mají proto vždy dostat logicky přijatelnou, věcnou, pravdivou a věku přiměřenou odpověď. Je dobré střídát různé činnosti, pracovat formou hry, zařazovat pohyb. Např. hry s míčem, tanečky, skoky do výšky, přeskakování, prolézání průlezk, honičky, hry na schovávanou. Důležitá je motivace. Hra je u předškoláků rozmanitá a bohatá. Děti spolupracují, komunikují mezi sebou, mají rádi hry na někoho. Např. na učitele, na

mateřskou školu, na kamarády a kamarádky, na tatínky a maminky, na holiče, na průvodčího, listonoše, prodavače, aj. Tyto hry jsou odrazem dětského pozorování a vnímání skutečnosti. Časté jsou také hry konstruktivní - kreslení, modelování (z plastelíny, písku nebo kostek), pro dívky jsou důležité hry s panenkami, které cvičí v podstatě všechny činnosti budoucí matky a vychovatelky. Děti mají přirozenou radost z přírodních krás, z pohádek, z kreseb, z říkanek, z hudby. Rády poslouchají zpěv a předčítání. Vnímání přírody a prožívání procházek může být pro dítě barvitější a kouzelnější než pro dospělé.

Když děti odjíždí poprvé na tábor a opouští známé prostředí domova, bývá to pro ně bolestné, protože se dolučují od rodičů, seznamují se s neznámým prostředím a mění se organizace jejich života. Jejich adaptaci ztěžuje i nízká úroveň samostatnosti a přílišná závislost na rodičích. Projevy obtížné adaptace jsou pláč a smutek, přecitlivělost, vzdorovitost až agrese, porušení již vytvořených návyků (např. pomočování), poruchy spánku, nechutenství. Tyto projevy mají různou intenzitu a dobu trvání, pokud přechází do neurotických reakcí, dítě je v krajním případě neadaptovatelné. Je třeba dítěti porozumět, být laskavý a trpělivý, citlivý, dbát na potřeby dítěte, na jeho zvláštnosti. Rodič, který pošle na tábor šestileté dítě, by si měl rozmyslet, zda-li je dostatečně zralé jet na dětský tábor a případně ho na takový pobyt náležitě připravit. Pokud se dítě nedoveče s novými nároky na táboře správně a přiměřeně vyrovnat, znamená možný neúspěch a předčasný návrat domů.

Děti v nejmladším oddíle mají svou oblíbenou hračku, které říkají své nejtajnější starosti a přání, mají ji u sebe dokonce i v noci. Hračka pomáhá dítěti udržet si citovou rovnováhu. Proto je chybou, když se trestá dítě odnětím jeho oblíbené hračky. Potřeba citového vyžití je jednou ze základních potřeb dětí. Projevuje se potřebou někomu náležet, touhou po bezpečí, potřebou být chráněn, mít někoho, ke komu se může kdykoliv uchýlit, komu si může postěžovat a přijít si také pro pohlázení.

Na táborech je s předškoláčky větší práce, protože se musí více kontrolovat jejich činnost, např. zda-li si na celodenní výlet nezapoměli vyzít do bot ponožky. Také vyžadují neustále přímé vedení a individuální přístup s velkou trpělivostí. Pokud se děti nezabaví nějakou činností, tak se jim často stýská. Je dobré jim občas přečíst na dobrou noc pohádku a pohladit.

2.2.2 Mladší školní věk

Tato kategorie je od 6-10 let věku dítěte. Dítě si úspěšně osvojuje pohybové dovednosti a návyky. Toto období je charakteristické velkou pohybovou aktivitou dětí, která je důležitá pro zdravý rozvoj dítěte. Proto je třeba vést v tomto období dítě ke sportu tak, aby si k němu vytvořil celoživotní kladný vztah. Děti nastupují do školních lavic, kde si nemohou spontánně hrát a bez dovolení pohybovat. Umí rozlišit hru od povinnosti. Naučí se více soustředit, přizpůsobit, přijímat uložené úkoly, pracovat na nich a dokončit je v určeném čase. Daří se jim úspěšně zvládnout nové úkoly, a tak získávat sebedůvěru.

Na hru je potřeba upoutat, uplatňovat názornost a konkrétnost. Úkoly organizovat zajímavě a srozumitelně. Zpočátku dítě umí zaměřovat pozornost jen na jeden objekt. Později zvládá vnímat více věcí najednou. Školáci mají rádi společenské hry, sportovní hry, křížovky, postřeh, rébusy. Ale psaní je pro dítě stále náročnou činností. Automatizuje se až kolem 12. roku. Raději při táborových hrách nahrazovat např. kresbou.

Při práci s dětmi lze velmi dobře využít pro hru jejich velmi živé představy, které vrcholí kolem 10. roku a pak mizí. Děti se vžívají do příběhů. Prožívání je bohatší, vytváří se mravní citění, vnímání estetická. Objevuje se strach z tmy, bolesti, nehody, nemoci nebo z neúspěchu.

„Děti v tomto období dovedou být tvrdí a bezohlední vůči jednotlivcům, i jen proto, že jsou „jiní“ (fenomén „bílé vrány“), tedy k těm, kdo se liší od „normy“ např. ve vnějším vzezření, ale také v „deviantních“ projevech a činnostech, pokud je onačí za nežádoucí verbálně či nonverbálně dospělí, především vychovatel. „Důvodem“ ostrakismu se může stát i tělesná výška, barva vlasů nebo kůže, brýle, neúspěchy, vady řeči, tělesné vady atd.“⁵

Kolektiv dětí hodnotí prospěch, vzhled, nápaditost, zdatnost a odvahu. Proto úlohou výchovného pracovníka je motivovat, to znamená (i méně šikovnější z dětí) je třeba nahlas

⁵ Hrabal, V.: Sociální psychologie pro učitele. Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum 2002, S. 46.

chválit, vyzdvihovat jejich kladné vlastnosti a povzbuzovat jejich snahu při různých činnostech. Prostřednictvím her je třeba podporovat soudržnost kolektivu a naučit je vzájemné pomoci a spolupráci. U dívek převažují sociální hry a chlapci dávají přednost technickému zaměření her.

Toto období je považováno za relativně klidné, které se výchovně dobře zvládá. Dítě ještě věří, že dospělí jsou všemohoucí, důvěřují jim a respektují autoritu. Avšak může se u dětí vyskytnout nevědomá lež, která je následek bujné fantazie. Vědomou lež dítě používá většinou ze strachu nebo se snaží krýt kamaráda. Také se projevují přestupky ve formě drobných krádeží. Zde je třeba zvolit citlivý postup, zjistit, zda šlo o krádež z touhy po dobrodružství, z nedostatku či obohacení se. Také drobné rvačky, poškozování věcí, nepořádnost, lajdáctví a šikanu nelze přehlížet, je nutná důslednost. Každý vedoucí musí dát pozor na unáhlené závěry a tresty, mohou mít v dítěti trvalé následky. Dítě začíná chápat vztahy a souvislosti a dospívá postupně k určitým zevšeobecněním a kategorizacím. Pokud si v situaci nevíme rady, je lépe je řešit raději s chladnou hlavou a radou zkušenějších vedoucích nebo přímo s hlavním vedoucím.

2.2.3 Období puberty, dospívání

Období puberty trvá asi od 10 (12) – 15 (17) let. Dívky mají v tomto období jistý předstih ve vývoji před chlapci, ale později se tento rozdíl vyrovnává. Puberta je považována za nejbouřlivější životní etapu člověka, což jistě mohou potvrdit mnozí výchovní pracovníci. Začíná prudkými změnami hlavně v tělesné oblasti, ale i v chování.

„V souvislosti s činností pohlavních žláz probíhají velké biologické změny, které se odrážejí v psychice dospívajících, např. neklidem, nevyrovnaností a výbušností. Typická je nerovnováha mezi poměrně vyspělou rozumovou a tělesnou složkou a nevyzrálostí citů a sociálních vztahů.“⁶

Dospívajícího velmi zajímá jak se jeví svému okolí, jaké má hranice a možnosti a jaký vlastně je. V tomto období se navazují první heterosexuální vztahy.

Mění se vztahy k sobě samému, k rodičům, škole a hlavně k druhému pohlaví. Děti se sdružují ve skupinkách. Objevuje se u nich odmítavý postoj k rodičům, který je způsoben velkou touhou po osamostatnění a mládež si u rodičů všimá více chyb a nedostatků. Jsou nedůtkliví k trestům a napomenutím, reagují na ně vzdorem a nepřijímají rady od rodičů. Nastává krize autority, vznikají konflikty. Děti jsou nespokojeni s přísností a s nedostatkem pochopení – např. k módním výstřelkům a chování svých dětí a jejich přátelů, apod. V oddíle rozhodují nejoblíbenější – např. kdo má pěkný vzhled, je silný, zábavný později kdo má intelekt a charakter. Rozumová vyspělost dítěte se odráží v jeho verbálním projevu. Je zde velký vzestup intelektových schopností. Dítě dovede srovnávat, třídit, vyvozovat závěry, logicky usuzovat.

V pubertě mládež pohlavně dospívá, výsledkem je schopnost rozmnožování. Nastávají zde změny ve vztazích mezi děvčaty a chlapci. Nejdříve nepřátelství mezi oběma pohlavími, pak se začínají děvčata zajímat o chlapce a ti jsou zdrženliví, pak následuje oboustranný zájem a

⁶ Hájek, Hofbauer, Pávková.: Pedagogické ovlivňování volného času. Praha, Portál 2008, S. 91. ISBN 978-80-7367-473-1

tvoření dvojic. Mezi vrstevníky vznikají pevná přátelství intimního rázu. Při dospívání by sexualita neměla zabírat příliš velký prostor, zvláště na dětských táborech. Proto je nutno zabývat se jinými činnostmi – např. sportem.

Dospělosti se přibližuje i ve sféře sociálního, emocionálního, rozumového, a kulturního vývoje. Typická je tzv. vývojová disharmonie – tj. tělesné dospívání je rychlejší než psychické, což je dáno nedostatkem životních zkušeností. Objevují se výkyvy nálad jako radost či smutek nebo přehnané sebevědomí proti pocitům méněcennosti a sklíčenosti. V projevu citů je pubescent zdrženlivý. Rozvíjí se tvořivost např. při psaní deníků, básní, kreslení.

Pro pubertu je typická nevyzrálost postojů. V chování je charakteristická je impulsivnost, podrážděnost a nedostatek sebeovládání. Pozornost je soustředěna spíše na sebe. Roste touha být nezávislý a dospělý. Mohou se objevit projevy dospělosti v podobě tajného kouření, pití a používání vulgárních výrazů. Nedostatky, které se v pubertě objevují, jsou těžko výchovně ovlivnitelné, projevují se následky defektů výchovy z dřívějších let.

Základním požadavkem na vychovatele je demokratický přístup, diskuse, citlivost, pochopení a ponechání mládeži určité míry samostatnosti, nevnucovat své názory a postoje, což může vzbudit odpor. Umožnit samostatné rozhodování což znamená i přebírání odpovědnosti za sebe i druhé. Případné konflikty řešit individuální domluvou mezi čtyřma očima. Také by si měl obecně vedoucí dávat pozor na to, aby plnil sliby, nedopustil se nespravedlivého a přehnaného trestání, nevyčítal dětem chyby, kterých se dopustily v minulosti, děti neklamal a neironizoval, neztrapňoval jednotlivce před kolektivem, nenadával, nedával přednost dětem před jinými („na všechny stejný metr“). Rozmrzelost u dětí můžeme odstraňovat tím, že budeme dítěti věnovat zájem, diskutovat s ním a dáme mu příležitost k sebeuplatnění.

Hry musí být pro mládež především atraktivní, náročnější, je dobré zařazovat recesní hry, hry na rozvoj týmové práce, ale i simulační a inscenační hry, dramatizace a vybrat vhodný sport apod.

2.3 Vedení oddílu

První kontakt s oddílem je při poslední schůzce před odjezdem na tábor. Vedoucím se rozdají nástupní listy, z kterých můžeme vyčíst první informace o dětech (zda je plavec či neplavec a jaké má zdravotní problémy). Poznávání kolektivu a seznamování dětí probíhá až na táboře. Při vedení dětského kolektivu jako praktikant nebo oddílový vedoucí se nespolehejte pouze na připravenou celo táborovou hru. Je důležité u dětí poznat jejich psychické a fyzické schopnosti, pak si stanovit program a výchovné cíle a hry upravit vzhledem k jejich možnostem a schopnostem.

Je dobré znát svěřený oddíl dětí, a to platí jak pro vedoucího, tak pro praktikanta. Pro děti jsme oporou či zpovědníci. Základem je vybudovat u dětí důvěru, vnímat jejich dětský svět a mít k nim individuální přístup. Proto je nutné znát:

- Co dělá ve volném čase, jaké má koníčky, do jakých kroužků dochází.
- Něco o jeho rodině, zda má sourozence nebo zvířátko.
- U starších dětí, zda s někým chodí nebo začaly chodit. Dětem, které jsou zrazeny první láskou jsou často uzavřeni sami do sebe, je nutné jim poskytnout duševní oporu.

Pomocníkem při vedení kolektivu dětí je vaše poznání o tom jak reagují na různé situace, jaké jsou mezi nimi vztahy, v čem jsou jejich slabiny a jejich silné stránky. Po pár dnech na táboře rozpoznáme jednotlivé členy oddílu (skupiny dětí), kde se vytváří určité sociální vztahy a pozice. Pro vedení kolektivu je nejdůležitější poznat tzv. „vůdce“, který výrazně ovlivňuje činnost skupiny, určuje cíle, postupy a normy chování. Je dobré tyto osoby rozpoznat a spolupracovat s nimi a skrze ně řídit celou skupinu. Protipólem vůdce jsou „outsideri“. To jsou děti vyčleněné z kolektivu, s kterými se nepočítá. Jsou to samotáři, kteří postrádají vlohy pro společné jednání a vystupování. Také to bývají vyvrženci z kolektivu, kteří z různých důvodů nejsou vůbec přijati do společenství. Mezi outsidery rovněž patří ti, kteří by šli se skupinou, ale nejsou sto dosáhnout kontaktu s druhými.

U vychovatele je důležitá jeho objektivita a smysl pro spravedlnost. Z praxe známe, že „oblíbenci“ jsou lépe ohodnoceni, když se jim nedaří, jsou omluveni, býváme k nim tolerantnější. U neoblíbených je tomu přesně naopak. Outsidery, kteří stojí na okraji skupiny, ty bychom se měli snažit do skupiny začlenit, ovšem nenásilně. Vedoucí by měl usilovat o sblížení členů oddílu, stavět před skupinu perspektivní cíle, klást na členy požadavky, mít individuální přístup ke všem členům, usměrňovat skupinu tak, aby pracovala samostatně, začlenit všechny členy. Konflikty mezi dětmi se snažit předvídat a to hlavně zdroje konfliktů a včas je odstranit. Nepovzbuzovat příliš soutěžení, ale především radost ze hry, učit děti toleranci a spolupráci.

Je dobré si dopředu rozmyslet jak děti motivovat a odměňovat, ale i trestat za porušování pravidel a nekázeň. Stanislav Bendl uvádí ve své knize *Jak předcházet nekázni*, že: *„kázeňským prostředkem je vše, co napomáhá k ukáznění dětí. Ke kázeňským prostředkům patří i zvyšování sebevědomí dětí, pěstování důvěry a spolupráce, rozvíjení pozornosti, soustředěnosti a sebeovládání, charakteristika vychovatele a jeho výchovný styl.“*⁷ U dětí si musí vychovatel získat nejen přiměřenou autoritu, ale také důvěru. Dále se doporučuje důslednost, vytrvalost a přirozenost. Výchova sice spočívá zejména na rodičích, ale jak se děti chovají a budou chovat v oddíle záleží jen na vychovateli.

Důležité je dbát na dodržování určeného řádu, v případě potřeby jej pružně přizpůsobit situaci a rozumným požadavkům dětí, poskytovat dětem během pobytu na táboře dostatek času k odpočinku, v programu střídat činnosti náročné s méně náročnými, střídat duševní a tělesné aktivity, vést mladé lidi k racionálnímu vyplnění volného času. Uspořádání režimu dne je důležité nejen z pohledu vychovávaných, ale i z pohledu vychovatele. Měl by jim být dobrým vzorem i v hospodaření s časem a kvalitní náplní volného času. Důležitá je schopnost oddělit volný čas a oblast povinností vychovatele pro odpočinek a relaxaci. Prolínání těchto dvou oblastí bývá zvláště u velmi nadšených pracovníků časté. Důležité je umět „delegovat“ pracovní úkoly na ostatní, nedělat všechno sám, požádat o pomoc nejen praktikanta, ale třeba i na starší děti.

⁷ Bendl, S.: *Jak předcházet nekázni*. ISV nakladatelství, S. 44. ISBN 80-86642-14-3

2.3.1 Zásady úspěšné výchovy

Výchovou chápeme jako záměrné působení na vychovávaného s cílem pozitivně ovlivnit jeho všestranný harmonický rozvoj. Cíle výchovy stanovuje společnost. Hlavním úkolem výchovy je, aby byl člověk schopen plnit společenské funkce a role. I když vývoj člověka ovlivňují dědičné předpoklady, zdravotní stav a prostředí, ve kterém žije, můžeme pomocí vhodných výchovných metod a prostředků do značné míry chování člověka ovlivnit - potlačit negativní povahové rysy a rozvinout pozitivní.

„Připomeňme slova A.S. Makarenka: Nemyslete si, že vychováte dítě pouze tehdy, když s ním mluvíte, nebo když je poučujete nebo mu poroučíte. Vychováváte je v každé chvíli svého života, dokonce i tehdy, když nejste s nimi. Jak se oblékáte, jak mluvíte s jinými lidmi a o jiných lidech, jak se radujete nebo jak jste smutní, jak jednáte s přáteli i s nepřáteli, jakým způsobem se smějete, jak čtete noviny – to vše má pro dítě význam.“⁸

Výchovné zásady oddílového vedoucího:

- Dávat svým vystupováním osobní příklad, aby měl vychovávaný vzor pro identifikaci.
- Musíme být v plnění svých slibů důslední a v kolektivu oddílových vedoucích jednotní – to znamená mít stejné výchovné cíle a hodnotící měřítko.
- Hodnocení dětí musíme dělat včas, spravedlivě a přiměřeně věku.
- Vždy zdůvodňujeme své rozhodnutí ať jde o hodnocení kladné či záporné.
- Je vhodné se vyvarovat tělesných trestů, dlouhých moralistických kázání a hanobení dítěte před skupinou ostatních dětí.
- Při záporném hodnocení dítěte, je třeba ponechat dítěti jistotu, že je máme rádi a že odsuzujeme a trestáme pouze jeho nesprávný čin, ne celou jeho osobnost.
- Vhodnějším trestem je omezení výhod, výsad a požitků.
- Lepší je mírný trest, který musí dítě dodržet, než příliš velký trest, ze kterého se slevuje.

⁸ Kohoutek, R.: Vývojová psychologie – učební texty. Brno – IMS 2003, S. 66

V každodenní táborové praxi je nenahraditelným prostředkem výchovy hra. Ve hře prověřujeme názory, hodnoty, postoje, ale získáváme současně poznatky jak o sobě, druhých a okolním světě. Jejím používáním navozujeme situace, příběhy, děje, role, ve kterých se jedinec či skupina rozvíjí a roste vědomostně a dovednostně. Je dobré zapojit děti do přípravy hry i úklidu po skončení hry, také vést děti ke sportovnímu chování podle zásady fair play. Každý vychovatel by měl umět pochválit úspěšné hráče, povzbudit méně úspěšné a respektovat věkové odlišnosti dětí. Pokud máte v oddílu dítě s handicapem, je dobré ho vhodným způsobem zapojit do her a aktivit. Úspěšnost závisí i na počtu dětí ve skupině, ideální je kolem 10.

Zároveň je nepsanou povinností každého vedoucího se snažit vychovat z dětí budoucí praktikanty nebo vedoucí. To znamená je tímto směrem motivovat, předávat zkušenosti, učit je dovednostem, kladnému vztahu k přírodě a k odpovědnosti za sebe i celý oddíl.

2.3.2 Správná komunikace a motivace

Komunikace je předávání různých informací, zpráv a pocitů mezi dvěma nebo více jedinci. Komunikace může mít různou formu a končí také různě – shodou či neshodou. Lidé žijící čtrnáct dní v uzavřené skupině v prostředí dětského tábora si vytváří svá pravidla a nemohou se obejít bez vzájemného kontaktu. Komunikace není jen prosté přenášení informací, ale předpokládá i působení jednoho člověka na druhého s cílem ovlivnit ho, změnit jeho chování. Postavení oddílového vedoucího je v porovnání s učitelem velmi neformální a odlišné. Při své činnosti není vázán vzdělávacími standardy a při plánování aktivit vychází zejména z potřeb a přání dětí. Pro ně se tak stává kamarádem a rádcem, který jim co nejméně rozkazuje, ale spíše doporučuje, usměrňuje a podněcuje. Sociální vztahy jsou bohatší. Získává si děti svým osobním vystupováním, jehož součástí jsou i kladné sociální vztahy bez zbytečných konfliktů.

„Zásady komunikace mezi lidmi:

- *Nikdy nikoho nekritizuj, neodsuzuj a nestěžuj si.*
- *Poctivě a upřímně oceňuj druhé. Svě uznání jim dej najevo.*
- *Opravdově se zajímej o druhé. Ber ohledy na druhé.*
- *Uměj naslouchat Povzbuzuj druhé, aby hovořili o sobě.*
- *Dej druhému najevo, že si uvědomuješ jeho osobní důležitost.*
- *Vyhýbejte se hádkám. Spor vyhraje ten, kdo se nepře.*
- *Ukaž druhým, že respektuješ jejich názory.*
- *Uznej svůj omyl rychle a ochotně.*
- *Při řešení sporů začni přátelsky.*
- *Nechej hovořit druhého. Snaž se na věci nahlédnout z pozice druhého.*
- *Podávej své myšlenky přitažlivým způsobem.*
- *Probud' v lidech touhu vyniknout. Vyzdvihni každé sebemenší zlepšení.*
- *Začni vždy chválou a upřímným uznáním. Na chyby upozorňuj nepřímě.*
- *Přikazuj otázkou namísto strohých rozkazů.*
- *Umožni druhým, aby si zachovali vlastní tvář.*

- *Dej druhým najevo, že o nich máš to nejlepší mínění. Povzbuzuj druhé.*⁹

Rozhodně by vychovatel neměl podcenit příležitost hovořit s dětmi o tom, co je zajímavá, o jejich problémech, starostech, měl by odhalovat skryté významy dětských sdělení, velký význam při komunikaci jsou mimoslovní sdělení. Svě sdělované informace by měl přizpůsobit věkové kategorii dětí a nepoužívat zbytečných odborných slov. Vychovatel se musí vyhnout také projevům neúcty, ponižování dítěte, ironie, výsměchu a především vulgárním výrazům.

Při vedení oddílu je důležitá motivace dětí. *„Termín motivace je odvozen z latinského movere – hýbati, pohybovati. Velmi obecně formulováno, motivace znamená souhrn hybných momentů v činnostech, prožívání, chování a osobnosti. Hybnými momenty rozumíme to, co člověka podněcuje, pobízí, aby něco dělal, reagoval, nebo naopak, co ho tlumí, co mu zabraňuje konat, regovat. Motivace dodává činnosti, našemu prožívání a chování jednak energii, jednak směr. Aktivuje a zároveň směřuje.“*¹⁰ Podmínkou aktivit v zájmových oblastech je vyvolat nebo zvýšit zájem účastníků o různé hry, výlety, soutěže, apod. Pro vychovatele to znamená svým působením v dětech vyvolat potřeby – např. potřeba něco vědět, něco dokázat, potřeba vzájemného porozumění a pomoci, potřeba patřit k někomu (ke skupině, osobě nebo sobě), potřeba poznání, seberealizace, potřeba uznání, potřeba pohybu, komunikace, potřeba radosti, smíchu a dobré nálady, potřeba být kladně hodnocen druhými i sebou samým. Jeho motivace má tedy vyvolat potřebu, ale také současně ukázat cestu, jak ji uspokojit. Odovídá na otázku PROČ danou činnost budou vykonávat.

Motivace aktivizuje potřeby, reguluje, co má dítě zvládnout, udělat a jak postupovat, posiluje žádoucí chování a jeho směr.

⁹ Carnegie D.: Jak získávat přátele a působit na lidi. Praha 1993. ISBN: 80-7306-051-5

¹⁰ Čáp, Mareš.: Psychologie pro učitele. Portál, Praha 2001-2007. S. 92. ISBN: 978-80-7367-273-7

2.3.3 Výchovné odměny a tresty

U odměn a trestů platí, že musí být efektivní. Co je trestem nebo odměnou pro dospělé, nemusí být vhodné pro dítě.

Odměňování vede k ovlivňování chování dětí. Podstatou je, že po určitém chování poskytneme jedinci odměnu. U menších dětí je největší odměnou pozornost vychovatele. Známe odměny hmotné jako body, razítka, obrázky, sladkosti a odměny sociální např. úsměv, mrknutí, pohlazení, povzbuzení, zájem, ochota pomoci, dále jsou to odměňující činnosti, také radost a pocit z úspěchu je odměnou. Žádoucí chování je nutno posilovat okamžitě a důsledně.

Trest se používá jako výchovná metoda, ale málokdo ví, že je také nejnebezpečnější. Na druhé straně nelze netrestat. Trest se totiž objevuje i v reálném životě, např. pokud sáhnu na rozžhavenou plotnu, nastane přirozený trest – spálím se. Platí zásada, že bychom měli vyzkoušet všechny různé metody než přistoupíme k samotnému trestání.

„Každé dítě je individualitou čili jedinečnou lidskou bytostí. Máme-li s různými dětmi dosáhnout téhož cíle, například řádně je vychovat, pak s nimi musíme jednat různě, tj. právě s ohledem na tuto individualitu. To platí pro výchovu vůbec a pro trest a odměnu zvlášť. Víme, že jsou děti mazlivé a nemazlivé, ale jsou také děti pomaleji a rychle vyspívající, děti více a méně citlivé, hodně a málo odolné vůči nepříjemným zážitkům atd. Jsou děti, pro které jeden pohledek může znamenat vážný duševní otřes, a jsou jiné, které tělesný trest přijímají jako úlevu. Vždyť si jistě mnozí z nás při vzpomínce na své dětství nedovedou představit nic horšího než tělesný trest a jiní naopak si dovedou představit daleko horší věci, které s tělesnými pocity neměly nic společného. Některé děti se sklonem k neurotickým reakcím nesnášejí ani malé životní nepříjemnosti. Drobné nezmary denního života vyvolávají u nich nepřiměřeně velkou odezvu a mírné pokárání prožívají jako kdovíjaký trest, pod kterým se div nezhroutí. Je nasnadě, že v takovém případě budeme v užívání trestů a vůbec všech negativních výchovných prostředků radit k velké opatrnosti.“¹¹

¹¹ Matějček, Z.: Po dobrém, nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech. Portál, Praha 1994, ISBN 80-85282-00-3

Pokud trestáme často, může dojít jednak ke ztrátě důvěrného vztahu mezi vychovatelem a dítětem a jednak se může účinnost trestu časem vytratit. Podstatou trestu je navození nebo uvedení dítěte do situace, která je mu nepříjemná. Smyslem trestu je napravit způsobenou škodu, zabránit opakování. Zásady trestání: trest musí být úměrný skutku, musí být vytvořena pravidla pro trestání. Přitom je nutná objektivita a spravedlnost. Platí zásada, že trestáme ihned po nevhodném chování, jasně zdůvodníme příčinu trestu, protože dítě musí vědět, co udělalo špatně. Nepoužíváme ponižujících trestů, po potrestání dítěti již dále nic nevyčítáme a zbytečně nevzbuzujeme pocit viny.

„BĚŽNÉ DRUHY ODMĚN

- *pochvala, úsměv, projev sympatie, kladné hodnocení, kladný emoční vztah,*
- *dárek věcný nebo peněžní,*
- *umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží: určitý výlet, návštěva sportovního utkání, zajímavá společná činnost s dospělým, který má většinou nedostatek času apod.*

BĚŽNÉ DRUHY TRESTŮ

- *fyzické tresty,*
- *psychické trestání, tj. projevy negativních emocí, záporného emočního vztahu (dospělý se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem apod.),*
- *potrestání zákazem oblíbené činnosti (jít ven s kamarády, sledovat televizní pořad, účastnit se činnosti oddílu) nebo donucení k neoblíbené činnosti (např. úklidové práce, ve škole mnohonásobné opisování aj.).“¹²*

Význam odměn a trestů je ve výchově zřejmě stále týž od věků do věků – jen v různých dobách a společnostech se jedno nebo druhé více nebo méně zdůrazňuje, uplatňuje a praktikuje. V roce 1989 byla Spojenými národy slavnostně přijata Úmluva o právech dítěte, což je významný dokument zavazující jednotlivé země k ochraně dětí před nejrůznějšími způsoby násilí, ubližování, zanedbávání a zneužívání. Není účelem, aby se vedoucí (či dokonce děti) učili ustanovení úmluvy zpaměti, je však dobré uvědomovat si práva dítěte a v případech jejich porušování je obhajovat.

¹² Čáp, Mareš.: Psychologie pro učitele. Portál, Praha 2001-2007, S. 253. ISBN 978-80-7367-273-7

2.4 Vybrané právní předpisy

Právo nás provází naším životem od narození do smrti, ať chceme či nechceme. Pro výchovné pracovníky by měla být taková znalost samozřejmostí, neboť nesou odpovědnost nejen za sebe samé, ale i za svěřené děti a v neposlední řadě svým jednáním ovlivňují i pohled veřejnosti na celý tábor včetně provozovatele. Není účelem, aby se vedoucí učili jednotlivé zákony z paměti, je však dobré uvědomovat si práva svá i dítěte a snažit se předcházet pochybení nebo porušování zákonů.

Dětské tábory jsou podle právního řádu ČR jedním z typů tzv. „zotavovacích akcí“ a řídí se proto zákony a vyhláškami upravujícími zabezpečení akcí tohoto typu. Zotavovací akcí se rozumí organizovaný společný pobyt třiceti a více dětí do 15-ti let po dobu delší pěti dnů. Provozovatel tábora vždy uzavírá se subjekty pracující s dětmi a mládeží pracovní právní vztah. Vedoucí akce, jeho zástupci a další dospělé osoby, které se akce zúčastní jako dozor, jsou provozovatelem pověřené, aby se postarali o přípravu, průběh a likvidaci tábora. Také se tímto stávají představiteli či reprezentanty provozovatele pro jednání s rodiči, s úřady a jsou provozovateli následně odpovědní občanskoprávně, pracovní právně, případně i trestně právně. Informace o právním minimu cílené pro oddílové vedoucí je důležité pro prevenci, kdy se můžeme vyhnout řadě nepříjemností, opomenutí. Stále platí, že neznalost zákona nikoho neomlouvá.

Pokud se rozhodnete účastnit dětského tábora jako oddílový vedoucí, doporučuji si prostudovat právní předpisy související s činností výchovných pracovníků. Jejich výčet je uveden v Příloze č.3 této práce. Všechny zákony, vládní nařízení a vyhlášky ministerstev najdete ve Sbírce zákonů nebo na příslušných internetových stránkách. Jiný případ jsou vyhlášky obcí a obecních úřadů, které mají pouze místní platnost. To znamená, že platí v tom kterém regionu a seznámit se s nimi můžeme na vývěsce úřadu nebo na úřadě samotném. Jedeme-li na tábor, je vždy dobré se informovat, zda zde taková vyhláška, která by upravovala problémy daného regionu, neplatí. Obec může např. zakázat v době zvýšeného nebezpečí požáru rozdělovat ohně apod.

2.4.1 Trestné činy v souvislostech

Trestní čin je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Společenská nebezpečnost jednání, má-li být trestným činem, musí být vyšší než nepatrná. Trestní odpovědnost mají všichni, kdo jsou starší 15 let a svým jednáním se dopustili trestného činu, nebo jej umožnili spáchat. V době mezi 15-18 rokem věku je na pachatele pohlíženo jako na osoby „mladistvé“ a trestní zákon je shovívavý. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění dle Zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže.

Na dětských táborech se můžeme setkat s níže vybranými trestními činy:

- **Trestný čin krádeže**, kterého se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní. Předmětem je vždy věc cizí, tedy věc, která nenáleží pachateli. Zmocnit se pak věci může pachatel buď sám, vlastní rukou, nebo pomocí nástroje – např. trestně neodpovědného dítěte.
- **Trestného činu zpronevěry** se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.
- **Trestného činu podvodu** pak spáchá ten, kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Rozdíl mezi trestným činem podvodu a zpronevěry je v podstatě v tom, že u trestného činu podvodu jde od počátku o podvodné jednání, tj. takové jednání, kdy pachatel buď předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se stavem věci (např. uvádí, že hodlá pořádat letní tábor a vybírá na něj peníze od rodičů) nebo využívá něčího omylu (např. mu rodiče, kteří se mylně domnívají, že pořádá dětský tábor, na pobyt dětí platí).
- **Trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže** se dopustí ten, kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že jí umožní vést zahálčivý nebo nemravný život nebo ji k takovému životu svádí. Znak nebezpečí zpustnutí je dán tehdy, osvojuje-li si taková osoba různé škodlivé návyky a zvyky, které zpravidla vedou k morálnímu úpadku této osoby, zejména pak k tomu, že tato osoba

propadne alkoholu nebo drogám, bude se chovat pohlavně nevázaně či hrozí nebezpečí, že se bude živit prostitucí, bude opakovaně páchat trestné činy nebo přestupky, nebo si osvojí jiné společensky nežádoucí jednání – např. soustavné záškoláctví, zneužívání léků apod. Zahálčivým životem je v podstatě parazitní způsob života, nemravným životem je život vedený v příkrém rozporu s obecně přijatými zásadami morálky. Pachatelem takového trestného činu může být kdokoliv, tedy nejen např. rodiče, ale i vedoucí na letním dětském táboře.

- **Trestného činu podávání alkoholických nápojů mládeži** se mohou dopustit ty samé osoby jako u trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže. Tohoto se dopustí ten, kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje. Soustavností se rozumí podávání alkoholických nápojů po delší dobu, byť v menší míře, takže u těchto mladých osob by mohl vzniknout návyk na alkohol. Pozor vztahuje se též na podávání tabákových výrobků!
- **Trestný čin pohlavního zneužití**, kde jsou chráněny osoby mladší 15 let. Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. Přísněji se postihuje zneužití, pokud tak pachatel učiní u osoby svěřeno do jeho dozoru, zneužívaje jeho závislosti.
- **Trestní odpovědnost za nedbalostní ublížení na zdraví** znamená, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Příklad: táborový zdravotník způsobí nedbalostní ublížení na zdraví, pokud poskytne špatnou zdravotnickou pomoc.

2.4.2 Odpovědnost za škodu a dohled nad nezletilými

Škodou rozumíme vždy určitou majetkovou újmu, kterou lze vyčíslit v penězích. Ke škodě může dojít nejrůznějšími způsoby, ať už je to ztrátou, poškozením, znehodnocením, zničením či odcizením věci. Při určení výše škody se vždy vychází z ceny věci v době, kdy škoda vznikla. Přihlíží se ke stáří a opotřebení věci.

V případě osob nezletilých nelze jednoznačně odpovědět na otázku, zda taková osoba může také odpovídat za škodu způsobenou na cizím majetku, záleží vždy na konkrétních okolnostech. Osoba mladší osmnácti let má totiž způsobilost k právním úkonům omezenou a záleží vždy na tom, zda měla v daném okamžiku řečeno slovy zákona „schopnost rozpoznávací a určovací“, to znamená, zjednodušeně řečeno, zda v době, kdy škodu způsobovala „věděla co dělá – měla z toho rozum“. Je zřejmé, že způsobí-li dítě škodu úmyslně na majetku menší hodnoty – např. desetileté dítě zničí sekyru – můžeme tuto náhradu škody požadovat přímo po dítěti resp. jeho rodičích jako zákonných zástupcích. V každém případě však s touto osobou zodpovídá společně a nerozdílně ten, kdo byl povinen nad ní vykonávat dohled, což je zpravidla vedoucí oddílu. Ten se své odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že dohled nezanedbal.

Zvláštním druhem škody je pak **škoda na zdraví**, kde kromě věcné škody ještě rozlišujeme tzv. bolestné, ztížení společenského uplatnění – tzv. trvalé následky, a náhradu za ztrátu výdělků apod.

Dohled nad nezletilými. Z hlediska trestněprávní odpovědnosti vedoucího, instruktora, apod. se v případě, že se dítěti stane nějaký úraz, vždy zkoumá, jakým způsobem byl dohled nad dítětem zabezpečen, kdo byl pověřen na dítě dohlížet a co pro to udělal. Těžko se dá odpovědět na otázku, jak musí být dohled zabezpečen, aby byl zabezpečen řádně, neboť záleží vždy na okolnostech, obecně však lze říci, že míru dohledu, resp. nutnosti dohledu je vždy nutno posuzovat s ohledem na věk dítěte a osobu dítěte. Pojem „řádný dohled“ totiž neznámá, že musíme vědět doslova o každém kroku dítěte, vždy však musíme udělat maximum pro to, abychom s ohledem na věk a osobu dítěte dohled maximálně zabezpečili.

2.4.3 Ochrana přírody a poskytnutí první pomoci

Výlety do přírody jsou nejen pro děti přitažlivé, ale i poučné a zdravé. Příroda se jeví jako nejvhodnější prostor pro výchovu mladé generace. Je tělocvičnou, hřištěm i bazénem. Děti by měli být informovaní o pravidlech chování v přírodě. Měl by se přiblížit dětem vztah člověka a přírody a jeho význam, jak chránit přírodu a životní prostředí, naučit ekologické chování v přírodě, na táboře i doma. Je zcela samozřejmé vědět například o zákazu táboření a rozdělávání ohňů mimo vymezená území, o zákazu vstupu mimo vyhrazené cesty, o zákazu zneškodňování odpadů, že se v lese zakazuje rušit ticho a klid, budovat jakékoliv objekty, těžit nebo poškozovat stromy a keře, sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les, odhazovat hořící nebou doutnající předměty, zečišťovat les odpady a odpadky.

Tak jako existují pravidla silničního provozu, jsou i základní pravidla chování v přírodě vymezena v návštěvních řádech. Trestný čin **ohrožení životního prostředí** lze spáchat jak úmyslně, tak nedbalostně. Méně závažné ohrožení životního prostředí může být kvalifikováno jako přestupek, za který lze uložit pokutu. Problematiku ochrany přírody upravují právní předpisy, a to zejména zákony o ochraně přírody a krajiny, zákon o životním prostředí a zákon o lesích. Nepotřebují se vyjmenovávat, neboť pro oddílové vedoucí by měly být pravidla chování pohybu v přírodě samozřejmostí. Příroda je naším společným bohatstvím. Měla by zůstat volně přístupná a při dodržování daných pravidel ochrany přírody sloužit všem lidem k jejich rekreaci, turistickému a sportovnímu vyžití.

První pomoc je povinen poskytnout každý člověk, pokud je toho potřeba. Pokud tak neučiníme za situace, kdy nám nebrání nebezpečí hrozící nám či jinému, dopouštíme se trestného činu neposkytnutí pomoci. Pokud v důsledku toho poškozený utrpí ublížení na zdraví, hrozí nám postih za dva trestné činy, jednak **neposkytnutí pomoci**, jednak **ublížení na zdraví** – kvalifikace zleží na formě zavinění. Zvláštní povinnost má zejména lékař, zdravotní sestra, v našem případě táborový zdravotník.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 Vlastní průzkum a jeho cíle

Cílem průzkumu je získat informace o skutečnostech týkající se činnosti oddílového vedoucího. Hlavní otázky směřují k posouzení **aktuálního stavu kvalifikace výchovných pracovníků**, kteří jezdí s dětmi a mládeží na tábory. Zda-li mají pedagogické vzdělání nebo zda-li je poskytnuto nekvalifikovaným vychovatelům základní proškolení provozovatelem nebo hlavním vedoucím. Dotazník obsahuje i jiné otázky týkající se zkušeností a názorů oddílových vedoucích, kteří byli respondenty mého dotazníku (např. zda-li je motivací těchto pracovníků finanční odměna, zda se setkali s neprofesionálním jednáním jiných vedoucích apod.).

Průzkumem si chci ověřit hypotézy, že:

- na dětské tábory jezdí převážně dobrovolníci a méně kvalifikovaní odborníci a lidé s pedagogickým vzděláním,
- provozovatel tábora/organizátor neposkytuje odd. vedoucím základní proškolení,
- motivací výchovných pracovníků není finanční odměna.

Dotazník hodnotím obecně dle jednotlivých otázek a **vycházím z předpokladu**, že respondenti odpovídají pravdivě podle svých zkušeností z pobytu na dětském táboře, kde vykonávali činnost s dětmi a mládeží ve funkci oddílového vedoucího. Dále budu předpokládat, že se nejedná/nejednalo o specializované dětské tábory/rekreace, kde je zapotřebí kvalifikovaných odborníků. Dalším předpokladem je, že každý respondent byl na táboře 2x a více.

3.1 Metoda průzkumu a popis respondentů

Na základě charakteru výzkumných cílů jsem provedla jednoduchý kvantitativní průzkum mezi výchovnými pracovníky, kteří jezdili nebo stále jezdí jako vedoucí na dětské tábory. Pro průzkum jsem použila empirickou metodu a to písemný standardizovaný dotazník, ve kterém jsou zjišťovány fakta o respondentech, jejich činnosti ve funkci oddílového vedoucího na dětských táborech, jejich postoje a názory k určitým jevům.

Dotazník se skládá ze dvou částí. První část dotazníku je zaměřena na osobní informace o respondentovi, zda jde o muže či ženu, počet pobytů na dětském táboře jako oddílový vedoucí a zda-li jde o dobrovolníka. Dále navazují otázky na jeho kvalifikaci, jenž je předmětem následných výzkumných otázek. Druhá část dotazníku je zaměřena na motivační otázky a informace z praxe oddílového vedoucího, kde měli výchovní pracovníci označit odpověď dle toho, do jaké míry s daným tvrzením souhlasí a která z odpovědí se nejvíce blíží skutečnosti.

Odpovědi v dotazníku jsou nabízené jako například:

1. *rozhodně ano*
2. *spíše ano*
3. *spíše ne*
4. *rozhodně ne*

Odpovědi jsou i otevřené, kdy je dána možnost napsat svůj vlastní názor.

Odpověď „*nevím*“ není nikde záměrně poskytnuta.

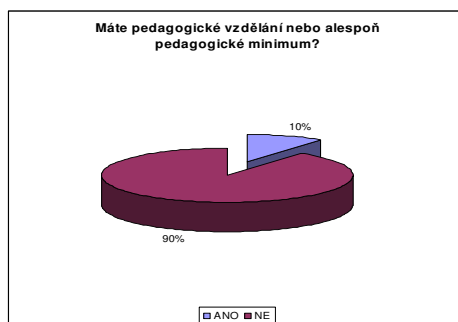
O vyplnění dotazníků jsem požádala pár známých z mého okolí, u kterých vím, že se také účastní/účastnili mnoha táborů a dětských rekreací a s touto funkcí mají dostatek zkušeností. Také jsem oslovila několik vedoucích přes e-mail, který jsem získala z internetových stránek jednotlivých organizátorů dětských rekreací. Dotazníky jsem rozesílala elektronickou poštou jednotlivých ochotným osobám, které mi ho vyplněný zasílali zpět. Průzkum proběhl během měsíce ledna 2009 a mapuje oddílové vedoucí z celé ČR, není proto zaměřen jen na jednu oblast. Dotazník je cílen přímo na oddílové vedoucí a skládá se ze série otázek, za účelem získání statistického přehledu. Průzkumu se účastnilo a dotazník vyplnilo celkem 20 respondentů z toho 7 mužů a 13 žen.

3.2 Výzkumné otázky a popis výsledků

Popis celkových výsledků dle jednotlivých výzkumných otázek:

1. Kolik oslovených respondentů má pedagogické vzdělání nebo alespoň pedagogické minimum?

- *nemá pedagogické vzdělání* **18** (90%)
- *má pedagogické vzdělání* **2** (10%)
- Celkem* **20** (100%)

Graf č.1

2. Kolik respondentů se v roli odd. vedoucího cítí/cítí jako dobrovolníci?

Kolik se jich cítí spíše jako kvalifikovaný pedagogický dozor?

- *rozhodně jako dobrovolník se cítí* **18 respondentů** (90%)
- *jako profesionál oddílový vedoucí (kvalifikovaný) se cítí* **2 respondenti** (10%)
- Celkem* **20 respondentů** (100%)

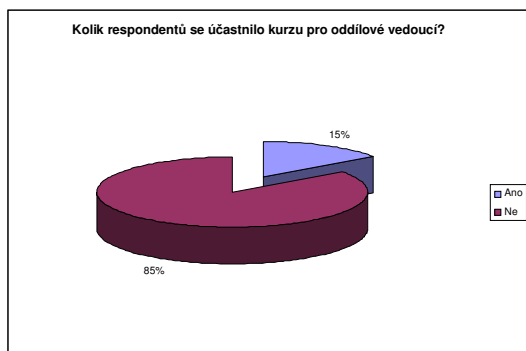
Odpovědi na předešlé dvě otázky byly v počtu respondentů shodné a úzce spolu souvisely.

Dá se z jednotlivých odpovědí vyčíst, že na dětské rekreace/tábory jezdí 90% dobrovolníků, kteří ve svém volném čase vykonávají činnost ve prospěch jiných lidí nebo organizací.

Jsou to lidé spíše bez pedagogického vzdělání (90%).

3. Kolik respondentů se účastnilo kurzu pro oddílové vedoucí?

▪ <i>Ne, neúčastnil/a jsem se kurzu pro oddílové vedoucí</i>	17	(85%)
▪ <i>Ano, účastnil/a jsem se kurzu pro oddílové vedoucí</i>	3	(15%)
<i>Celkem</i>	20	(100%)

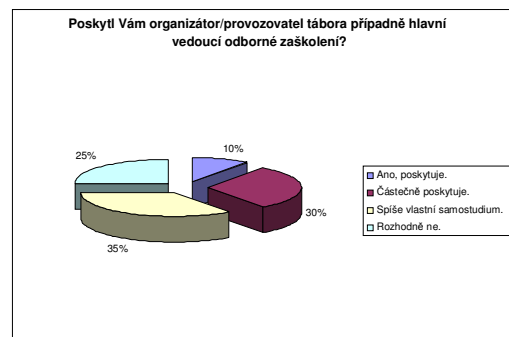

Graf č.2

Z grafu č.2 je patrné, že kurzu pro oddílové vedoucí se účastnilo pouze 15% respondentů, opět menšina z oslovených oddílových vedoucích.

4. Poskytuje organizátor/provozovatel tábora, případně hlavní vedoucí odborné proškolení?

▪ <i>Ano, poskytuje</i>	2	(10%)
▪ <i>Částečně poskytuje</i>	6	(30%)
▪ <i>Rozhodně ne</i>	5	(25%)
▪ <i>Spíše vlastní samostudium</i>	7	(35%)
<i>Celkem</i>	20	(100%)

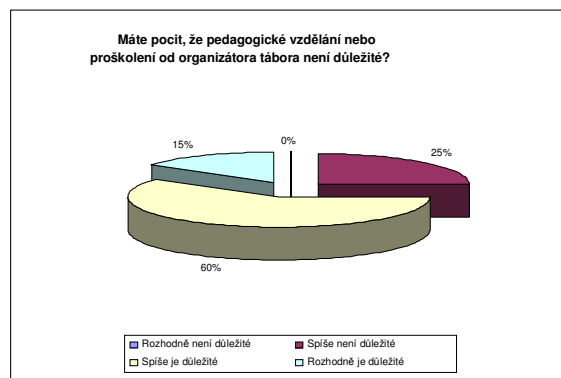

Graf č.3

Z vyhodnocení odpovědí na otázku proškolení organizátorem/provozovatelem či hlavním vedoucím tábora je patrné, že se zde respondenti dělí na dva tábory. Na ty, kterým poskytuje nebo alespoň částečně poskytuje organizátor/provozovatel či hlavní vedoucí tábora odborné zaškolení. A oddílové vedoucí, kteří spoléhají spíše na vlastní samostudium, ke kterým se připočtou respondenti, kteří odpověděli, že jim provozovatel/organizátor či hlavní vedoucí neposkytuje žádné odborné proškolení. Z toho vyplývá, že více jak polovině respondentů neposkytuje provozovatel/organizátor či hlavní vedoucí tábora řádné proškolení.

5. Jaký je názor přímo oddílových vedoucích? Je nebo není odbornost důležitá?

- *Rozhodně není důležitá:* 0
- *Spíše není důležitá:* 5 (25%)
- *Rozhodně je důležitá:* 3 (15%)
- *Spíše je důležitá:* 12 (60%)
- *Celkem* 20 (100%)

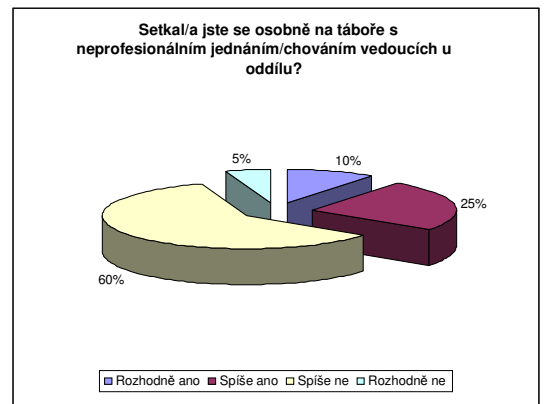
Graf č.4

O důležitosti odbornosti oddílových vedoucích je přesvědčeno 60% respondentů a 15% si myslí, že rozhodně je důležitá. 25% oslovených oddílových vedoucích si myslí, že odbornost spíše není důležitá. Tato otázka byla otevřená, kde mohli respondenti uvést své názory. Pro úplnost průzkumu je zde uvedu:

- *“Nemohu posoudit, zda-li je vzdělání a absolvování kurzu pro oddílové vedoucí důležité. Náš kolektiv oddílových vedoucích nikdo nikdy neškolil a přesto odvádíme dobrou práci. Není to o odbornosti, ale o lidech.”*
- *“Je to jistě výhoda, ale nepovažuji odbornost za nutnost.”*
- *“Dá se bez toho žít, ale informace navíc se vždy hodí. Inspirace není nikdy dost.”*
- *“Ne každá osoba je schopna připravit program pro děti a umí je zkrotit.”*
- *“V minulosti mi nepřišla odbornost tak důležitá, ale v současné době se hodí při zvládání dnešních dětiček.”*

6. Mají oddílový vedoucí zkušenost s nevhodným/nežádoucím chováním/jednáním jiných vedoucích u oddílu?

- *Rozhodně ano:* 2 (10%)
- *Spíše ano:* 5 (25%)
- *Rozhodně ne:* 1 (5%)
- *Spíše ne:* 12 (60%)

Graf č.5

Více jak 60% odpovědělo, že spíše nemají žádnou zkušenost s nevhodným chováním jiných vedoucích u oddílu.

Stále je však 35% respondentů, kteří takovou zkušenost mají.

Tato otázka byla také otevřená, kde mohli respondenti uvést příklady nežádoucího jednání/chování. Pro představu a úplnost výzkumu chci uvést pár z nich:

Poznámky respondentů u této otázky:

- *“Nesprávně volené příkazy a nedostatečné zabavení dětí.”*
- *„Upřednostňují sebe na úkor dětí a volí vulgární slova*
- *„Jezdí spíše za nočním povyražením než za dětmi.“*
- *„Tolerance kouření a požívání alkoholu u nejstarších dětí.“*
- *„Zamilovanost vedoucího do dítěte.“*
- *„Vedoucí si dělají co chtějí: nedůslednost, netrpělivost, neschopnost soustředit se na hru, únava a podráždění při nedostatečném spánku.“*

7. Jaká je motivace oddílových vedoucích jezdit na dětské tábory pracovat 24h denně s dětmi a mládeží?

- **Jsou motivací nezapomenutelné zážitky na výletech a v přírodě?**

Rozhodně ano **14**

Spíše ano **5**

Rozhodně ne **0**

Spíše ne **1**

- **Je motivací zábava při hrách s dětmi?**

Rozhodně ano **11**

Spíše ano **8**

Rozhodně ne **0**

Spíše ne **1**

- **Je motivací role učitele-pedagoga-výchovného pracovníka?**

Rozhodně ano **7**

Spíše ano **12**

Rozhodně ne **0**

Spíše ne **1**

- **Je motivací pobavení v kolektivu vedoucích po večerce?**

Rozhodně ano **11**

Spíše ano **6**

Rozhodně ne **0**

Spíše ne **3**

- **Jsou motivací noví kamarádi z řad personálu tábora?**

Rozhodně ano **5**

Spíše ano **9**

Rozhodně ne **1**

Spíše ne **5**

▪ **Je motivací odpočinek a relaxace od běžných dnů v práci a ve městě?**

Rozhodně ano **8**

Spíše ano **6**

Rozhodně ne **1**

Spíše ne **2**

▪ **Je motivací finanční odměna?**

Rozhodně ano **0**

Spíše ano **1**

Rozhodně ne **15**

Spíše ne **4**

Vzhledem k tomu, se platy výchovných pracovníků obecně pohybují na úrovni minimální mzdy nebo se jedná na některých táborech pouze o uhrazení ubytování a stravy se mi potvrdilo, že motivací jezdit na dětské tábory a 24h denně se starat o děti a mládež není finanční odměna, ale spíše jiné hodnoty jako jsou zážitky, zábava, role vychovatele, kamarádi a kolektiv přátel z řad personálu, seberealizace.

Pro úplnost průzkumu chci uvést pár poznámek u této otázky od jednotlivých respondentů:

- *„Motivací je stabilní parta vedoucích i dětí a možnost sledovat vývoj dětí v průběhu několika let.“*
- *„Dlouhodobé kamarádské vztahy.“*
- *„Můj přirozený vývoj z účastníka tábora na praktikanta dále až na oddílového vedoucího. Postupné získávání zkušeností.“*

3.3 Shrnutí výsledků

Dotazníkovou metodou se mi podařilo získat potřebné informace, které mi potvrdili mé hypotézy v úvodu mé práce, a to:

- *na dětské tábory jezdí převážně dobrovolníci a méně kvalifikovaní odborníci a lidé s pedagogickým vzděláním,*
- *provozovatel tábora/organizátor zpravidla neposkytuje odd. vedoucím základní proškolení,*
- *motivací výchovných pracovníků není finanční odměna.*

Lze tedy říci, že na tábory jezdí spíše dobrovolníci než kvalifikovaní pedagogové. Úroveň oddílových vedoucích závisí spíše na jejich lidských kvalitách, schopnostech si danou problematiku nastudovat samostudiem, přihlásit se vlastní aktivitou do kurzu pro oddílového vedoucího či se nestydět říci o radu starším a zkušenějším vedoucím.

Největším překvapením bylo, že 35% dotázaných má zkušenosti s nežádoucím/nevýchovným jednáním oddílových vedoucích u oddílu. Dalším zjištěním bylo, že 75% z respondentů si myslí, že odbornost u této funkce je důležitá. Bohužel z dotazníků je vyplývá, že proškolení vedoucích se zajišťuje pouze minimálně.

Žádným překvapením není, že motivací výchovných pracovníků, kteří pracují na dětských táborech jako oddílový vedoucí a 24h denně se starat o děti a mládež, není finanční odměna. Motivací jsou zážitky, zábava, role vychovatele, kamarádi a kolektiv přátel z řad personálu.

ZÁVĚR

Z průzkumu je patrné, že se často můžeme setkat s nežádoucím chováním výchovných pracovníků na dětských táborech. Jak se dá ale předcházet takovému chování?

Hlavním úkolem pořádající osoby je výběr spolehlivé osoby do funkce hlavního vedoucího a zajištění jeho proškolení. Následně by si tento hlavní vedoucí měl vybrat do svého týmu schopné oddílové vedoucí, které by osobně proškolil, během pobytu řídil a dohlížel na jejich práci s dětmi. Každý vedoucí by si měl umět dojit pro radu k hlavnímu vedoucímu a on by mu měl poskytnout základní informace a pomáhat mu při zvládnutí jeho povinnosti nejen výtkou jeho chyb, ale i pochvalou za dobré nápady.

Osobnost oddílového vedoucího má na dětských táborech hlavní a rozhodující úlohu pro děti a jejich trávený volný čas. Proto už při samotném výběru lidí do týmu oddílových vedoucích by se mělo dbát na jejich pověst a morální vlastnosti. Každý uchazeč by nejdříve měl hlavnímu vedoucímu či provozovateli tábora přiblížit své představy o této funkci a co od pobytu sám očekává, prokázat hodnověrným způsobem své dovednosti a osobnostní předpoklady. Obecným požadavkem pro tuto funkci je osobnostní vyzrálость, smysl pro odpovědnost, empatie a umění motivace dětí k různým činnostem. Důležitá je také představa o výchovných cílech a hrách.

Jak tyto pracovníky motivovat a správně vést? Motivací pro takové pracovníky jsou nezapomenutelné zážitky v přírodě nebo při hrách s dětmi, každodenní program a zábava, role vychovatele a kolektiv přátel z řad personálu i dětí.

Odpovědí na mou otázku, jakou kvalifikaci a teoretické znalosti má mít výchovný pracovník je, že v praxi nezáleží až tak moc na odbornosti. Některé schopnosti a dovednosti se nedají žádným kurzem naučit. Dětem imponuje oddílový vedoucí hlavně díky svým osobnostním vlastnostem a kladnému a spravedlivému postoji k nim. Teprve pak svými znalostmi a odborností. Ze zkušenosti vím, že pro svého oblíbeného vedoucího děti často vykazují zvýšené

úsilí při hrách nebo jiné činnosti. Také osobní příklad vedoucího a jeho pedagogické vlohy jsou nenahraditelné.

Na táborech se ve funkci výchovných pracovníků (oddílových vedoucích) setkává spousta různých lidí z řad dobrovolníků a zřídka již profesionálních pedagogů. Nadání být dobrý oddílový vedoucí se nedá naučit, musí to být ve vás. V současné době zjišťuji, že je dobrých oddílových vedoucích velmi málo. Proto je nepsaným pravidlem každého z nás výchovných pracovníků vychovat příštího praktikanta z řad dětí, které se každoročně a rády vrací na náš tábor.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zaměřuje na základní informace, s kterými by měl být seznámen každý oddílové vedoucí na dětském táboře. Text vychází z předmětů oboru jako je pedagogika, psychologie, teorie výchovy, právo. Práce je psána pro použití v praxi. Zejména pro ty, kteří pracují s dětmi a mládeží na dětských táborech a nemají potřebné zkušenosti a kvalifikaci.

Teoretická část je výsledkem sběru materiálu, co má výchovný pracovník vědět o činnosti s dětmi a mládeží na dětském táboře. Zdrojem byla odborná literatura, školící materiály a internet. Práce obsahuje zajímavé informace o některých zásadách bezpečnosti práce, přibližuje různá období v životě dětí z pohledu vývojové psychologie, teorii výchovy a vedení oddílu, poukazuje na důležitost her v životě dětí a upozorňuje na právní důsledky, které mohou na dětských táborech nastat.

Praktická část se zaměřuje na kvalifikaci oddílových vedoucích na dětských táborech. Zda mají pedagogické vzdělání, kurz pro oddílové vedoucí, zda jsou proškoleni provozovatelem tábora a zda je jejich motivací pracovat s dětmi finanční odměna nebo přátelství, hry a zážitky. Průzkum je veden formou dotazníku. Respondenti jsou přímo z řad oddílových vedoucích.

ANOTACE

Bakalářská práce na téma „Výchovní pracovníci dětských táborů v teorii a praxi“ je rozdělena do části teoretické a praktické.

Teoretická část je vypracována jako přehled informací, s kterými má být seznámen každý vychovatel (zaměstnanec dětského tábora), který nemá potřebné zkušenosti a kvalifikaci.

Práce je výsledkem sběru informací z odborné literatury a z internetových stránek. V úvodu je ve zkratce vysvětlena historie dětských táborů, důležitost her. Hlavní část tvoří kapitoly, s kterými by měl být každý oddílový vedoucí dětských táborů seznámen, např.: bezpečnost práce s dětmi a mládeží, teorie výchovy a vedení oddílu, právní důsledky, přibližuje některá období v životě dětí z pohledu vývojové psychologie a pedagogiky.

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na kvalifikaci oddílových vedoucích na dětských táborech. Zda mají pedagogické vzdělání, kurz pro oddílové vedoucí, zda jsou proškoleni provozovatelem tábora a zda je jejich motivací pracovat s dětmi finanční odměna. Průzkum je veden formou dotazníku. Respondenti jsou přímo z řad oddílových vedoucích.

Klíčová slova: letní tábor, volný čas, zážitek, hry, děti, skupiny, přátelství, výchova, osobnost, vychovatel/vedoucí, dobrovolník, kvalifikace, nekvalifikovaný/kvalifikovaný, nabývání kvalifikace, motivace, bezpečnost, právní předpisy, právní důsledky

ANNOTATION

This Bachelor's Work focuses on basic information which should be known to every unit counsellor, adult supervisor at a summer camp for children. The text has been based on individual lessons of the specialization, i.e. pedagogy, psychology, theory of education and law. The work was written with an objective to be use in practice. It is designed for people who work with children and teenagers at summer camps and do not have needed experience or qualification.

The theoretical part is the result of collection of materials which the counsellor should know about the activity organized for children and teenagers at a summer camp. Professional literature, training materials and internet were used as the source. The Bachelor's Work contains some interesting information about some rules of the safety at work, it details some periods in the life of children from the viewpoint of development psychology, theory of education and unit management, it underlines the importance of games in the life of children and points out some legal consequences that may occur within the duration of summer camps.

The practical part of the Bachelor's Work deals with the qualification of unit counsellors at summer camps, for example, whether they have the needed pedagogical education, passed special training designed for unit counsellors or have been trained by the camp organizer. The Work also deals with the issue whether the unit counsellors' work with children is motivated by financial remuneration, friendship, games and nice experiences. The research is made in the form of a questionnaire. The respondents are people working as unit counsellors.

Key words: summer camp, free time, experience, games, children, group, friendship, education, personality, educator/lead, volunteer, competence, incompetent/qualification, skill acquisition, motivation, security, enactments, legal consequences

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENY

Právní normy:

- 1) *Zákon č.140/1961 Sb. trestní zákon*

Knihy, syntetické práce a monografie:

- 2) *Eyrovi, Linda a Richard. Jak naučit děti hodnotám. Portál 2000. ISBN 80-7178-360-9*
- 3) *Hájek, Bedřich. Hofbauer, Břetislav. Pávková, Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy. Portál, Praha 2008. ISBN 978-80-7367-473-1*
- 4) *Matějček, Zdeněk. Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech. Portál 1994. ISBN 80-85282-00-3*
- 5) *Helus, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Grada 2007. ISBN 978-80-247-1168-3*
- 6) *Duha – sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi. Vzdělávací skripta: Metodika vedení kolektivu ve volném čase a Základy pedagogiky a psychologie*
- 7) *Doc. PhDr. Kohoutek, Rudolf. Vývojová psychologie. Učební texty. Brno: IMS, 2003*
- 8) *Atkinsonová, R.L. Psychologie. Praha: Victoria Publishing. 1995*
- 9) *Burda, Jan. Šlosarová, Vladimíra a kolektiv. Tábory a další zotavovací akce. NIDM, 2008*
- 10) *Nováček, Mojmír. Rukověť vedoucího tábora Asociace TOM ČR. 2001*
- 11) *Kutý, Jan. Jůza, Štěpán. Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží. Metodika mladých ochránců přírody. Praha 2007*
- 12) *Škampa, Jan. Vzory dokumentace z edice Tábor. Nakladatelství Mravenec, 2007*
- 13) *Carnegie D. Jak získávat přátele a působit na lidi. Praha 1993. ISBN: 80-7306-051-5*
- 14) *Bendl, Stanislav. Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky. ISV nakladatelství 2004. ISBN 80-86642-14-3*
- 15) *Doc. PhDr. Kohoutek, Rudolf. Pedagogická psychologie. Brno: IMS, 2006*

Jiné informační zdroje:

- 16) http://www.crdm.cz/download/minimum/pravni_minimum.doc
- 17) http://www.msmt.cz/uploads/soubory/mladez/Opravneni_2009_LT_VC.pdf
- 18) <http://www.skaut.org/skauting.cr.php>
- 19) http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Btsk%C3%BD_t%C3%A1bor#Historie
- 20) <http://www.tabory.ymca.cz/index.php?str=st1>
- 21) <http://www.celotaborovky.estranky.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č.1** Dotazník
- Příloha č.2** Tabulka výsledků výzkumných otázek
- Příloha č.3** Seznam organizací oprávněných MŠMT vzdělávat oddílové vedoucí
- Příloha č.4** Vybrané právní předpisy související s činností výchovných pracovníků
- Příloha č.5** Inspirace pro hry

Příloha č.1 Dotazník

Vážený respondente/oddílový vedoucí,
jmenuji se Markéta Zánová a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kde třetím rokem studuji obor Sociální pedagogika. Podmínkou ukončení studia je vypracování bakalářské práce, v rámci kterého Vás prosím o spolupráci ve formě vyplnění tohoto dotazníku.

Cílem dotazníku je shromáždit a vyhodnotit informace, které se týkají činnosti oddílových vedoucích. Dále mě zajímá, zda jste „dobrovolníkem“ nebo přímo kvalifikovaným pedagogem a jaká je Vaše motivace pro tuto práci.

Prosím vyplňte dotazník pravdivě, je anonymní.

Pokud se Vám nabízená varianta nebude vůbec líbit, připište svou vlastní.

Dotazník je určen osobám, které pracují/pracovaly jako oddíloví vedoucí na dětském táboře.

Velmi Vám děkuji za spolupráci a čas, který jste vyplnění dotazníku věnoval/a.

Markéta Zánová - marketazanova@seznam.cz

Část I: Informace o respondentovi

Jste:

a) muž

b) žena

Máte pedagogické vzdělání nebo pedagogické minimum?

a) ano, jaké: b) ne

Účastnil/a jste se kurzu pro oddílové vedoucí?

a) ano – obsah kurzu: b) ne

Kolikrát jste byl/a jako výchovný pracovník na dětské rekreaci?

a) pouze jednou

b) 2-4x

c) 5-10x

d) 11x a více

Byl/a jste ve své funkci oddílového vedoucího spíše jako dobrovolník nebo jako kvalifikovaný pedagogický dozor?

Zaškrtněte: 1 – rozhodně ano jako dobrovolník 2 – profesionální oddílový vedoucí (kvalifikovaný)

Poskytl/poskytuje Vám organizátor-provozovatel tábora (případně hlavní vedoucí) odborné zaškolení?

Zaškrtněte: 1 – ano poskytuje 2 – částečně poskytuje 3 - spíše vlastní samostudium 4 - rozhodně ne

Prosím upřesněte obsah:.....

Byl/a jste na táboře s:

Zaškrtněte: 1 – neziskovým sdružením pro děti a mládež 2 – komerční organizací (cestovní kancelář)

3 – jiná organizace (specializovaná):

Část II: Motivační otázky a informace z praxe oddílového vedoucího

Zaškrtněte odpovědi, které nejvíce odpovídají Vašemu názoru na danou problematiku.

Jaká byla/je vaše motivace jet na dětský tábor jako výchovný pracovník?

▪ **Přivýdělek**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Zábava při hrách s dětmi**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Zážitky na výletech a v přírodě**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Noví kamarádi z řad personálu tábora**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Odpocínek a relax od běžných dnů ve městě**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Pobavení v kolektivu vedoucích po večerce**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Baví vás role učitele-pedagoga-výchovného pracovníka (děti učit, rozvíjet jejich dovednosti)**

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

▪ **Jiný**

Máte pocit, že pedagogické vzdělání nebo proškolení od organizátora tábora není důležité?

Zaškrtněte: 1 - rozhodně není důležité 2 - spíše není důležité 3 - spíše je důležité 4 - rozhodně je důležité

Prosím o Váš názor na to, zda má mít odd. vedoucí odbornou způsobilost pro práci s dětmi?

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

Prosím upřesněte proč:.....

Kdyby Vám organizátor tábora nabídl proškolení od organizací oprávněných pořádat kurzy pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase, měl/a byste zájem?

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

Prosím upřesněte proč:.....

Popište svými slovy jaké vlastnosti by měl mít oddílový vedoucí, který pracuje s dětmi a mládeží:

Prosím upřesněte:.....

Setkal/a jste se osobně na táboře s nevhovným/nežádoucím jednáním/chováním vedoucích u oddílu?

Zaškrtněte: 1 - rozhodně ano 2 - spíše ano 3 - spíše ne 4 - rozhodně ne

Prosím upřesněte, o jaké případy šlo:.....

Příloha č.2 Tabulka výsledků výzkumných otázek

Otázka č. 1	<i>Nemá pedagogické vzdělání</i>		<i>Má pedagogické vzdělání</i>	
Kolik oslovených respondentů má pedagogické vzdělání nebo alespoň pedagogické minimum?	18/20		2/20	
Otázka č. 2	<i>Rozhodně jako dobrovolník</i>		<i>Rozhodně jako profesionál</i>	
Kolik respondentů se v roli odd. vedoucího cítí/cítili jako dobrovolníci a kolik spíše jako kvalifikovaný pedagog. dozor?	18/20		2/20	
Otázka č. 3	<i>Ne, neúčastnil/a</i>		<i>Ano, účastnil/a</i>	
Kolik respondentů se účastnilo kurzu pro oddílové vedoucí?	17/20		3/20	
Otázka č. 4	<i>Ano</i>	<i>Částečně ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše samostudium</i>
Poskytuje organizátor / provozovatel tábora / hlavní vedoucí odborné proškolení?	2/20	6/20	5/20	7/20
Otázka č. 5	<i>Není</i>	<i>Spíše není důležitá</i>	<i>Je</i>	<i>Spíše je důležitá</i>
Jaký je názor přímo oddílových vedoucích? Je nebo není odbornost důležitá?	0/20	5/20	3/20	12/20
Otázka č. 6	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Mají odd. vedoucí zkušenost s nevhodným/nežádoucím jednáním/chováním jiných vedoucích u oddílu?	2/20	5/20	1/20	12/20
Otázka č. 7	<i>Jaká je motivace odd. vedoucích?</i>			
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Jsou motivací nezapomenutelné zážitky na výletech a v přírodě?	14/20	5/20	0/20	1/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Je motivací zábava při hrách s dětmi?	11/20	8/20	0/20	1/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Je motivací role učitele/pedagoga/výchovného pracovníka?	7/20	12/20	0/20	1/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Je motivací pobavení v kolektivu vedoucích po večerce?	11/20	6/20	0/20	3/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Jsou motivací noví kamarádi z řad personálu tábora?	5/20	9/20	1/20	5/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Je motivací odpočinek a relaxace od běžných dnů v práci a ve městě?	8/20	6/20	1/20	2/20
	<i>Ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Ne</i>	<i>Spíše ne</i>
Je motivací finanční odměna?	0/20	1/20	15/20	4/20

Příloha č.3 Seznam organizací oprávněných MŠMT vzdělávat oddílové vedoucí

Organizace oprávněné pro školení hlavních vedoucích dětských táborů a organizace oprávněné pořádat kurzy pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase na rok 2009:

- SKAUT – český skauting ABS, Rybalkova 33/186, Praha 10 – Vršovice, www.skautabs.cz
- Sdružení Mladých ochránců přírody, Koněvova 243, Praha 3, www.smop.cz
- YMCA v ČR, Na Poříčí 12, Praha 1, www.ymca.cz
- DOROSTOVÁ UNIE – sdružení křesťanských dorostů, Lonkova 512, Pardubice
- SARKANDER, Biskupské náměstí 2, Olomouc, www.ado.cz/sarkander
- RADAMBUK, U zimního stadionu 1, České Budějovice, www.radambuk.cz
- DDM Ústí nad Labem, příspěvková organizace, W. Churchilla 8, Ústí nad Labem, www.ddmul.cz
- Hnutí Brontosaurus, Hvězdová 10, Brno, www.brontosaurus.cz
- DOMINO cz, o.s., Na Honech III/4922, Zlín 5, www.idomino.eu
- DDM Most, Okružní 1235, Most, www.ddmmost.cz
- Junák – svaz skautů a skautek ČR, Senovážné nám. 24, Praha 1, www.skaut.cz
- DDM hlavního města Prahy, Karlínské náměstí 7, Praha 8, www.ddmpraha.cz
- Royal Rangers v ČR, Oldřichovice 328, Třinec 1, www.royalrangers.cz
- DUHA – sdruž. Děti a mládeže pro vč, přírodu a recesi, Senovážné nám. 24, Praha 1, www.duha.cz
- Salesiánská asociace Dona Boska, o.s., Kobyliské náměstí 1000/1, Praha 8, www.sadba.org
- Salesiánské hnutí mládeže (SHM), Přátelství 266, Praha 10
- Klub Neptun, Svojšovická 18/2838, Praha 4
- Školské zařízení pro další vzdělávání ped.prac., Štefánikova 566, Hradec Králové, www.cvkhk.cz
- Asociace turistických oddílů mládeže ČR, Palackého 325, Roztoky
- Dětská agentura, Mánesova 1, Opava, www.tabory.net
- Erpet Golf Centrum s.r.o.(v r.2008 Erpet Group a.s.), Strakonická 2860/4, Praha 5
- YMCA T.S., o.s., Na Řádce 21, Břeclav, www.ymcats.cz
- Liga lesní moudrosti, Senovážné nám. 24, Praha 1, www.woodcraft.cz
- Středisko volného času Ostrava – Zábřeh, přísp. Org., Gurt'jevova 8, Ostrava – Zábřeh, www.svczabreh.cz
- Svaz skautů a skautek ČR, Pařížská 19/203, Praha 1

Příloha č.4 Vybrané právní předpisy související s činností výchovných pracovníků

- **Úmluva o právech dítěte č.104/1991 Sb.**
- **Listina základních práv a svobod č. 2/1993**
- **Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví lidu** ve znění pozdějších předpisů, poslední znění č. **471/2005 Sb.**
- **Zákon č.140/1961 Sb. trestní zákon (trestněprávní vztahy)**
Ohrožování mravní výchovy mládeže § 217
Podávání alkoholických nápojů mládeži § 218
Nedbalostní ublížení na zdraví § 223, Pohlavní zneužívání § 242 – 243
Krádež § 247, Zpronevěra § 248, Podvod § 250
- **Zákon č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy** a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
- **Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (občanskoprávní vztahy)**
Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání § 422
- **Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce (pracovněprávní vztahy)**
Vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem
Pracovní smlouvy a dohody o provedené práci a pracovní činnosti
Uvolňování zaměstnanců pro účely činností ve veřejném zájmu
- **Zákon č 289/1995 Sb. o lesích**
- **Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny o životním prostředí**
- **Vyhláška č.106 /2001Sb. o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti,** poslední znění č.**148/2004 Sb.**
- **Vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby,** poslední znění č. **602/2006 Sb.**
- **Vyhláška č. 135/2004 Sb. hygienické požadavky na koupaliště, sauny a písek** v pískovištích
- A další právní předpisy bezprostředně související s povinnostmi provozovatele pobytových akcí pro děti a mládež

Příloha č.5 Inspirace pro hry

- **Procvičování skládání a rozkládání celků**
puzzle, rozstříhané obrázky, mapy, stavebnice, skládanky, slova do vět
- **Zapojování logického myšlení**
při řešení jednoduchých hádanek, kvízů, křížovek, testů a šifrování
- **Procvičování paměti**
hry na zapamatování předmětů, např. obrázky které jsou schované na určitém území - na čas
- **Orientace v prostoru a poznávání okolí tábora**
orientační běh a plnění úkolů podle mapky, soutěže v odhadu vzdálenosti
- **Zlepšování verbální i neverbální komunikace**
sestavování co nejvíce slov nebo vět na určené písmenko, hádání a popis určité pohádkové bytosti nebo věci, popis činnosti, pantomimické předávání informací
- **Spolupráce a dělba rolí při společných úkolových hrách**
překonávání společných překážek, přenášení přes určité území, stavba přístřešku v přírodě, různé strategické hry
- **Tvořivost, fantazie a kreativita**
příprava kulturního programu – karneval, představení, volba miss, vymýšlení básniček, plnění úkolů na zadané téma definovaných pouze rámcově – projekty, překonávání překážek, výtvarná činnost, ateliér
- **Sportovní turnaje a olympiády** v tradičních i netradičních disciplínách
závody, utkání, běhací hry, turnaj ve fotbale, vybíjené, stolním tenise, karetní turnaj, olympiáda obsahující soutěže jako hod granátem, střelba lukem nebo vzduchovkou, soutěž ve skoku do dálky, přetahování lanem, hod špalkem, běh do schodů, apod.
- **Překonávání strachu z neznáma, posilování sebedůvěry, odvahy**
u noční hry se nemusí děti děsit, postačí zavázat oči a na rovné cestě natáhnout provázek, který budou děti držet a půjdou z bodu A do bodu B
- **Obecně** - hry, by měly objevovat a rozvíjet schopnosti dětí, podporovat sounáležitost s kolektivem a napomoci definovat postavení dítěte v kolektivu. Tak posilovat jeho sebevědomí, napomoci mu jasněji definovat a ztotožnit se se základními morálními principy a budovat sociální vazby.